

การดูแลเด็กในประเทศไทย : ตัวกำหนดและผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย ของเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียน

Child Care in Thailand : Determinants and Health Consequences
for Preschool-Aged Children

305.233

7861ก

ณ.1

วงศ์บุญสิน แครน ออฟเพนไฮม์ เมสัน และ มินจา คิม โชว์

Wongboonsin, Karen Oppenheim Mason and Minja Kim Choe

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ East-West Population Institute, East-West Center

โครงการวิจัยเรื่อง

การดูแลเด็กในประเทศไทย : ตัวกำหนดและผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย
ของเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียน

CHILD CARE IN THAILAND : DETERMINANTS AND HEALTH CONSEQUENCES
FOR PRESCHOOL-AGED CHILDREN

2
เกื้อ วงศ์บุญสิน แครเวน ออฟเพนไฮม์ เมสัน และ มินจา คิม โชว์
สถาบันประชากรศาสตร์ และ East-West Population Institute, East-West Center

กุมภาพันธ์ 2535

ด้วยอกนันทนาการ

จาก

สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนวิจัยจาก U.S. Agency for International Development
Under Cooperative Agreement No. DPE-3046-A-00-8050-00 with the
East-West Center และได้รับทุนจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อไปเสนอผลงานวิจัย

ในการประชุมประจำปีของ American Sociological Association,

Cincinnati, OH, ในระหว่างวันที่ 23-27 สิงหาคม 2534

สถาบันประชากรศาสตร์เป็นสถาบันวิชาการชั้นสูง ของจุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย จัดตั้งขึ้นโดยมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อที่จะให้การวิจัยและฝึกอบรมทางประชากร
อันมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดำเนินไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนับ เป็นหน่วยงานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
หน่วยแรกที่เน้นหนักไปทางด้านการศึกษา ซึ่งเป็นการเริ่มต้นอย่างเป็นทางการของจุฬา-
ลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในอันที่จะดำเนินการวิจัยควบคู่ไปกับการสอนและการบริการชุมชน
ทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ปฏิบัติหน้าที่ของมหาวิทยาลัยอย่างสมบูรณ์ ตามหลักสากล
นิยม

สถาบันประชากรศาสตร์มีหน้าที่ในการวิจัยทางด้านประชากรศาสตร์ และ
สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และร่วมกับภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
เปิดการสอนชั้นมหาบัณฑิตทางสังคมวิทยา เน้นหนักทางประชากรศาสตร์ และให้ความ
ร่วมมือในการสอนวิชาประชากรศาสตร์แก่สถาบันการศึกษาต่างๆ พร้อมกันนี้ทางสถาบันฯ
ก็ให้ความร่วมมือกับหน่วยราชการต่างๆ ในด้านการวิจัย วางแผน และฝึกอบรมทาง
ประชากร

โครงการการศึกษาและวิจัยของสถาบันฯ เน้นหนักในส่วนที่จะ เป็นประโยชน์
ต่อการวางแผน และการประเมินผลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมีมุ่ง
ศึกษาและวิจัยสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และประชากรของประเทศไทย
สถาบันฯยังได้ดำเนินการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ และผลการวิจัยกับสถาบัน
ประชากรศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศ
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การดูแลเด็กในประเทศไทย : ตัวกำหนดและผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย
ของเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียน

บทคัดย่อ

เพื่อศึกษาตัวกำหนดและผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของเด็กวัยก่อนเข้าเรียน
แยกตามวิธีที่เด็กได้รับการดูแล การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลของเด็กที่เกิดจากสตรีวัยเจริญ-
พันธุ์ที่ถูกสุ่มมาอย่างเป็นระบบในปี พ.ศ. 2533 เพื่อเป็นตัวแทนของสตรีวัยเจริญพันธุ์ใน
เขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การดูแลโดยบุคคลอื่นนอกเหนือจากการดูแล
โดยมารดา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในเขตกรุงเทพมหานคร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลจาก
ปัจจัยหลายปัจจัยร่วมกันกล่าวคือ การลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ การที่สตรีมีการศึกษาสูง
ขึ้น และการเพิ่มขึ้นของอัตราการมีส่วนร่วมในการทำงานของสตรี อย่างไรก็ตามแม้ว่า
แนวโน้มการเลี้ยงดูเด็กโดยบุคคลอื่นมีแนวโน้มสูงขึ้น ในช่วงเวลาที่ผ่านมา การศึกษา
ครั้งนี้ก็ยังพบว่ามารดาเป็นผู้ดูแลเด็กในช่วงอายุแรกเกิดถึง 3 ขวบเอง ในอัตราร้อยละ
ที่สูงกว่าการดูแลโดยบุคคลอื่น สำหรับเด็กในช่วงอายุ 3-5 ปี การศึกษาครั้งนี้
พบว่า ร้อยละที่มารดาดูแลบุตรเองกับที่เด็กเรียนอยู่ในโรงเรียนอนุบาลมีอัตราร้อยละ
ใกล้เคียงกัน การจัดการเกี่ยวกับผู้ดูแลเด็กโดยทั่วไปจะสัมพันธ์กับอายุของเด็ก การทำ
งานของมารดา และสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของมารดา กล่าวคือ มารดาที่มี
สถานภาพการทำงานในระดับสูง จะดูแลบุตรเองน้อยกว่ามารดาที่ไม่ได้ทำงานหรือทำงาน
ในสถานภาพที่ต่ำกว่า เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของผู้ดูแลเด็กกับสุขภาพอนามัยของเด็ก
การศึกษานี้ไม่พบความสัมพันธ์ของการเจ็บไข้ได้ป่วยกับประเภทของผู้ดูแลเด็ก อย่างไรก็ตาม
ผลของการศึกษาดังกล่าวอาจจะ เป็นเพราะตัวแปรที่ไขว้จัดการเจ็บไข้ได้ป่วย
อาจจะครอบคลุมไม่เพียงพอ

ABSTRACT

Data from a probability sample of children of mothers of reproductive age residing in metropolitan Bangkok, Thailand, in 1990 are used to explore the determinants and health consequences of alternative child care arrangements for pre-school-aged children. Non-maternal child care arrangements have become more common over time in Bangkok, a change that is attributable to some combination of declining fertility, rising educational attainment of women, and increased female labor force participation rates. Despite the trend over time, the predominant arrangement for children in the first three years of life remains care by the mother. Among older preschool-aged children (aged 3-5), however, attendance at kindergartens and other early schools is as common as is care by the mother. Child care arrangements vary systematically not only by child's age, but also by the mother's employment and socio-economic status, with employed, higher status women generally providing less care themselves than their non-employed or lower status counterparts. There is no evidence that the type of child care currently being used contributes to children's acute illnesses, although the lack of a relationship may reflect the nature of the measures used.

บทนำ

แม้ว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป จะทำให้สภาพความเป็นอยู่ของประชากรในประเทศกำลังพัฒนาดีขึ้น อย่างไรก็ตามการพัฒนาทางเศรษฐกิจดังกล่าวอาจจะสร้างปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ขึ้นมาด้วยเช่นกัน ปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งโดยเฉพาะในเขตเมืองของประเทศกำลังพัฒนาได้แก่ปัญหาผู้ดูแลเด็ก ความทันสมัยและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมักจะเปลี่ยนวิถีการจัดการเลี้ยงดูเด็กที่เคยทำกันอยู่ในอดีต เนื่องจากเหตุผล 3 ประการ กล่าวคือ

ก. ขาดพี่สาวหรือพี่ชายที่จะคอยดูแลน้องๆ หรือช่วยงานบ้าน เนื่องจากการลดขนาดของครอบครัว ตลอดจนการให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นของการศึกษาเพิ่มขึ้น ทำให้เห็นความสำคัญที่จะส่งลูกไป เรียนสูงขึ้นแทนการให้ดูแลน้องๆที่บ้าน

ข. การที่สตรีมีโอกาสเพิ่มมากขึ้นที่จะเข้าไปในตลาดแรงงาน ที่ให้รายได้เป็นตัวเงิน เนื่องจากภาคเศรษฐกิจสมัยใหม่มีแนวโน้มเจริญเติบโตเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันดังกล่าวจะเป็นปัจจัยผลักดันให้การเลี้ยงดูบุตรโดยมารดาเองมีแนวโน้มลดลง

ค. แนวโน้มการเป็นครอบครัวขยายมีแนวโน้มลดลงในปัจจุบัน ดังนั้นการพึ่งพาญาติพี่น้อง เพื่อให้ช่วยดูแลเด็กในช่วงที่มารดาไม่ทำงานย่อมลดน้อยลงเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ก็ยังไม่เป็นที่กระจ่างว่าผลกระทบของแต่ละปัจจัยหรือหลายปัจจัยรวมกัน กล่าวคือ ปัจจัยทางประชากร การศึกษา ระบบครอบครัว และสถานภาพการทำงาน มีส่วนสัมพันธ์กับรูปแบบใหม่ของการเลี้ยงดูเด็กในประเทศกำลังพัฒนาอย่างไร อย่างไรก็ตามก็มีเหตุผลที่ทำให้พิจารณาได้ว่า รูปแบบการจัดการด้านผู้ดูแลมีแนวโน้มว่าได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้วในปัจจุบัน และคงจะเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดแบบแผนการเลี้ยงดูเด็ก ตลอดจนผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงมีความจำเป็น

งานวิจัยชิ้นนี้ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการจัดการเกี่ยวกับผู้ดูแลเด็กในเขตกรุงเทพมหานคร โดยวิเคราะห์จากข้อมูลของเด็กที่เกิดจากสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่ถูกสุ่มมาอย่างเป็นระบบในปี พ.ศ. 2533 ในการสำรวจครั้งดังกล่าว สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างเป็นลักษณะเกี่ยวกับแบบแผนการจัดการเกี่ยวกับผู้เลี้ยงดูบุตรในช่วงเวลา 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ ในที่นี้จะเรียกข้อมูลดังกล่าวว่าข้อมูลการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน (Current

Child Care) ทั้งนี้จะถามถึงผู้ดูแลเด็กสำหรับลูกทุกคนของสตรีผู้ให้สัมภาษณ์ แต่การศึกษาคั้งนี้จะวิเคราะห์เฉพาะลูกของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีอายุต่ำกว่า 6 ปี และจะศึกษาลูกทุกคนสำหรับคำถามที่ถามถึงแบบแผนการจัดการเกี่ยวกับผู้เลี้ยงดูเด็กในช่วงที่เด็กแต่ละคนตั้งท้อง อยู่ในช่วงอายุ 0-3 ปี จากการจำกัดการวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลที่ถามลูกทุกคนในช่วงที่ลูกตั้งท้องอายุต่ำกว่า 3 ปี ในที่นี้จะเรียกข้อมูลดังกล่าวว่าข้อมูลการเลี้ยงดูเด็กในอดีต (Retrospective Question) สำหรับสตรีที่อยู่ในกรุงเทพฯ มาโดยตลอด ทำให้สามารถศึกษาแนวโน้มการให้การดูแลเด็กไว้ก่อนเข้าโรงเรียนว่ามีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการเลี้ยงดูอย่างไร และโดยการวิเคราะห์แบบ Multivariate Analysis ยังทำให้สามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ของสาเหตุที่ทำให้แบบแผนการเลี้ยงดูดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป โดยสัมพันธ์กับปัจจัยการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ ตลอดจนการเพิ่มขึ้นของการมีส่วนร่วมในการทำงานของมารดา

แนวคิด

สำหรับข้อมูลจากการถามแบบแผนการเลี้ยงดูเด็กในช่วงเวลา 1 เดือนก่อนการสัมภาษณ์หรือกล่าวได้ว่าเป็นข้อมูลการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน ข้อมูลดังกล่าวมีตัวแปรอิสระมากกว่าข้อมูลการเลี้ยงดูเด็กในอดีต นอกจากนี้ยังสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเลี้ยงดูเด็กและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสุขภาพอนามัยของเด็กได้ด้วย เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วยในช่วงเวลานี้

ถึงแม้ว่าประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยยังอยู่ในเขตชนบท และประเทศไทยยังเป็นประเทศกำลังพัฒนา การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและประชากรในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา มีแนวโน้มที่จะมีผลต่อแบบแผนการจัดการเกี่ยวกับผู้ดูแลเด็ก โดยเฉพาะการลดลงอย่างรวดเร็วของระดับภาวะเจริญพันธุ์ จนอยู่ในระดับที่จะมีเด็กเกิดทดแทน (ในช่วงระยะเวลาค่อนข้างยาวนาน) เพียง 1.5 คน (Knodel et al, 1987:5) นอกจากนี้รูปแบบของครอบครัวก็เปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น (Limanonda 1990) สำหรับระดับการศึกษาของทั้งเด็กชายและเด็กหญิงก็พบว่าในระดับประถมและอัตราการเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาเริ่มเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในเมือง (Knodel et al, 1987:38-39; Kiranandana et al, 1989) และเมื่อพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมในการทำงานของสตรี ซึ่งตามปกติอัตราดังกล่าวก็อยู่ในระดับที่

สูงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศพัฒนาอื่นๆก็พบว่า อัตราการมีส่วนร่วมในการทำงานของสตรีมีแนวโน้มสูงขึ้น อัตราที่เพิ่มดังกล่าวเป็นการเพิ่มทั้งสตรีที่ยังไม่ได้สมรสและสตรีที่สมรสด้วย (Hananberg and Wongboonsin 1991) อัตราการมีส่วนร่วมในการทำงานที่สูงขึ้นโดยเฉพาะสตรีที่สมรสนั้น ยกตัวอย่างเช่นระหว่างปี 1985 และ 1988 ร้อยละของการที่สตรีอายุ 25-29 ปีในเขตกรุงเทพฯ มีส่วนร่วมในกำลังแรงงานเพิ่มจากร้อยละ 68.3 เป็นร้อยละ 77.0 (National Statistical Office 1985, 1988b) ช่วงอายุดังกล่าวเป็นช่วงอายุที่สตรีมีแนวโน้มจะมีบุตรค่อนข้างสูงกว่าช่วงอายุอื่น ผลที่สอดคล้องกับอัตราการมีส่วนร่วมในการทำงานของสตรีที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว คือ การลดลงของอัตราร้อยละที่มารดาหรือญาติของมารดาดูแลเด็กเอง และการเพิ่มขึ้นของจำนวนสถานบริบาล(สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3) และอนุบาล(สำหรับเด็กอายุ 3-5)¹ กล่าวคือจำนวนโรงเรียนอนุบาลเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ในช่วงทศวรรษ 1980 โดยเพิ่มจาก 641 แห่งในปี 1982 (รับเด็กได้ประมาณ 81,422 คน) เป็น 764 แห่งในปี 1989 (รับเด็กได้ประมาณ 97,966 คน (Planning Division 1983, 1990) ² ส่วนสถานบริบาลพบว่า มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยจนถึงปี 1989 แล้วเริ่มลดลง 2 ปีถัดมา (Child and Youth Welfare Division 1991) ³ ในปี 1982 มีสถานบริบาลและสถานรับเลี้ยงเด็กอยู่ 389 แห่ง รับเด็กได้ประมาณ 16,935 คน สถานบริบาลและรับเลี้ยงเด็กดังกล่าวเพิ่มเป็น 510 แห่งซึ่งรับเลี้ยงเด็กได้ 21,457 คน พอลถึงปี 1991 สถานบริบาลและรับเลี้ยงเด็กดังกล่าวลดลงเหลือ 465 โดยรับเด็กได้เพียง 18,500 คน อย่างไรก็ตาม ตัวเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าร้อยละของเด็กในกรุงเทพฯ ที่ได้รับการดูแลในสถานบริบาลอยู่ในร้อยละที่ค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้ตัวเลขของปี 1982 พบว่าเด็ก 20,819 คน ที่อายุต่ำกว่า 3 ปีจากเด็กที่คาดประมาณในช่วงอายุเดียวกันที่มีอยู่ประมาณ 386,980 คนในเขตกรุงเทพฯ ได้รับการดูแลในสถานบริบาลหรือสถานเลี้ยงเด็ก (National Statistical Office 1988a) จะเห็นได้ว่าการลดลงของระดับภาวะเจริญพันธุ์และทิศทางของสถานบริบาล ตลอดจนแนวโน้มของตัวแปรอื่น เช่น การศึกษา การทำงานของสตรี ฯลฯ ที่กล่าวไปแล้ว มีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยต่อการเปลี่ยนแปลงแผนการเลี้ยงจากระบบครอบครัวเป็นนอกระบบครอบครัว อย่างไรก็ตามตัวเลขทางสถิติในระดับรวม (Aggregate Statistics) แสดงให้เห็นว่าแบบแผนการเลี้ยงดูเด็กนอกระบบครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงทศวรรษปัจจุบัน

ถ้าการคาดคะเนเกี่ยวกับทิศทางของภาวะเจริญพันธุ์ การศึกษา และการทำงานของสตรี และองค์ประกอบของครอบครัว (Household Composition) ว่าน่าจะมีส่วนสอดคล้องกับแบบแผนการเลี้ยงดูเด็กนอกระบบครอบครัวเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น นอกเหนือจากการที่เราอธิบายทิศทางของแบบแผนการเลี้ยงดูเด็กกับปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมา เราก็น่าที่จะอธิบายความแตกต่างของแบบแผนการเลี้ยงดูเด็กเนื่องจากปัจจัยต่างๆ (เช่น ภาวะเจริญพันธุ์ การศึกษา ฯลฯ ตามที่ได้พิจารณาไปแล้ว) ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งได้เช่นกัน สิ่งที่เราจะพิจารณาดังกล่าวแล้วข้างต้นมีแนวคิดพื้นฐานสนับสนุนดังนี้ จากงานวิจัยที่ทำไว้ในสหรัฐอเมริกา (Mason and Duberstein 1991) รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับเมืองไทยที่จะพิจารณาดำเนินไปกล่าวคือ การเลี้ยงดูบุตรโดยมารดาหรือญาติพี่น้องน่าจะมีความโน้มถ่วงลงเมื่อมารดามีบุตรน้อยลงหรือลูกที่เกิดมาเป็นลูกคนแรก ทั้งนี้เพราะค่าใช้จ่ายสำหรับการเลี้ยงดูโดยบุคคลอื่นน่าจะถูกลงหากมารดามีบุตรเพียงหนึ่งหรือสองคน ทำให้มารดาที่มีลูกน้อยมีความสามารถพอที่จะจ่ายค่าเลี้ยงดูบุตรโดยบุคคลอื่นได้ นอกจากนี้ การมีลูกเพียงคนหรือสองคนยังทำให้โอกาสที่ญาติจะช่วยดูแลให้ มีโอกาสมากกว่าการที่จะนำลูกหลายคนไปฝากให้ญาติๆ เลี้ยง สำหรับมารดาที่มีบุตรไม่มาก โอกาสที่จะมีพื้นที่ที่อายุมากกว่าดูแลน้องแทนมารดาก็น้อยลงไป ทำให้มารดาต้องใช้บริการสถานบริบาล หรือให้ญาติช่วยดูแลให้ในกรณีที่มารดาต้องไปทำงานนอกบ้าน สำหรับมารดาที่มีระดับการศึกษาสูงนั้นน่าจะให้ผู้อื่นเลี้ยง เช่น ให้สถานบริบาลเลี้ยงมากกว่าที่จะเลี้ยงเอง ตลอดจนจะส่งให้เรียนอนุบาลเมื่ออายุอยู่ในเกณฑ์ มารดาที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะไม่ให้พี่ดูแลน้อง เนื่องจากความต้องการที่จะให้บุตรทั้งพี่และน้องได้มีโอกาสถูกอบรมในสถานศึกษามากกว่า

ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของสตรีและชนิดของผู้เลี้ยงดูบุตรของตนยังขึ้นอยู่กับชนิดของงานที่สตรีผู้นั้นทำ โดยทั่วไปมารดาที่ไม่ได้ทำงานมีแนวโน้มที่จะดูแลบุตรเองมากกว่ามารดาที่ทำงาน อย่างไรก็ตามก็ยังมีข้อยกเว้นสำหรับมารดาที่มีอาชีพค้าขายหรือทำงานให้กับครอบครัว ทั้งนี้เพราะการมีอาชีพค้าขายหรือทำงานให้ครอบครัวสามารถทำงานไปด้วยและดูแลบุตรไปด้วยได้ในเวลาเดียวกัน ดังนั้นพอจะสรุปได้ว่ามารดาที่สถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างกับบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติกัน มีแนวโน้มที่จะไม่เลี้ยงดูบุตรเอง

ปัจจัยอีกปัจจัยหนึ่งที่สอดคล้องกับแบบแผนการจัดการเกี่ยวกับผู้ดูแลคือ ปัจจัยการมีผู้ช่วยดูแลเด็กให้ กล่าวคือ มารดาที่มีญาติผู้หนึ่งอาศัยอยู่ด้วยกันในบ้านน่าจะมีโอกาส

มากกว่าที่จะไม่เลี้ยงดูบุตรเอง เมื่อเปรียบเทียบกับมารดาที่ไม่มีญาติผู้หญิงอาศัยในบ้าน (หลักการนี้ น่าจะใช้ได้กับกรณีของมารดาที่มีญาติอาศัยอยู่ใกล้บ้าน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้มีเพียงองค์ประกอบของสมาชิกที่อาศัยรวมกันในครัวเรือนของสตรีผู้ถูกสัมภาษณ์เท่านั้น)

ในส่วนของรายได้ของสตรีหรือรายได้ของครัวเรือนน่าจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการที่มารดาจะเป็นผู้ดูแลบุตรเอง ในเขตกรุงเทพฯ และเขตเมืองหลักอื่นของไทย สถานะบริหารส่วนใหญ่น่าจะเป็นการบริหารงานโดยเอกชน ดังนั้นจึงคิดค่าบริการในการดูแลเด็ก ดังนั้นครอบครัวที่มีความสามารถพอที่จะเสียค่าบริการฝากเลี้ยงหรือจ้างคนมาเลี้ยงลูกตัวเองที่บ้าน น่าจะใช้บริการดังกล่าวมากกว่าที่จะดูแลลูกด้วยตนเอง

อายุของเด็กน่าจะมีส่วนสัมพันธ์กับแบบแผนการจัดการ เกี่ยวกับผู้ที่จะมาดูแลสตรีไทยโดยทั่วไป มีแนวโน้มที่จะดูแลลูกตัวเองโดยเฉพาะในช่วงที่เด็กยังอายุน้อยอยู่ และมีแนวโน้มที่จะไม่คอยไว้วางใจให้ผู้อื่นที่ตนเองไม่คุ้นดูแลให้ (Richter et al. 1991) และเมื่อพิจารณาถึงอุปทานของสถานบริการ หรือสถานรับเลี้ยงเด็กซึ่งมีอยู่ค่อนข้างน้อย และรับเลี้ยงเด็กได้จำนวนไม่มากนัก ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นพอจะคาดได้ว่าในช่วงที่เด็กอายุยังน้อยมารดาน่าจะเป็นผู้ดูแลมากกว่าให้ผู้อื่นดูแล อย่างไรก็ตาม เมื่อเด็กอายุมากขึ้นอัตราการให้ผู้อื่นนอกเหนือจากมารดาดูแลเองน่าจะสูงขึ้นกล่าวคือ น่าจะสอดคล้องกับข้อค้นพบในประเทศพัฒนาแล้ว เช่นสหรัฐอเมริกาที่พบแบบแผนการเลี้ยงดูเด็กโดยบุคคลอื่นนอกเหนือจากที่มารดาเลี้ยงดูเอง จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอายุของเด็ก (Mason and Duberstein 1991)

สำหรับตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ ที่น่าจะสัมพันธ์กับแบบแผนการจัดการเกี่ยวกับผู้ดูแลเด็กในเขตเมือง เช่น ตัวแปรมารดาที่เกิดและถูกเลี้ยงดูในเขตชนบทจนถึงอายุ 12 ปี น่าจะเลี้ยงดูบุตรเองมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับมารดาที่เกิดในเขตเมือง สำหรับตัวแปรทางศาสนานั้น สตรีชาวมุสลิมน่าจะเลี้ยงดูเด็กเองมากกว่าสตรีพุทธ ในส่วนของตัวแปรสถานที่เกิดและตัวแปรศาสนานั้น เนื่องจากแนวคิดการให้บุคคลอื่นนอกจากมารดาดูแลบุตรเพิ่งเริ่มได้รับความนิยมไม่นาน และเริ่มเน้นในเขตเมืองก่อนเขตชนบทโดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนั้นสตรีที่เกิดและอยู่ในเขตชนบทน่าจะเลี้ยงดูเด็กเองมากกว่าสตรีที่เติบโตมาในเขตเมือง มุสลิมในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนบทบาทของสตรีในการทำกิจกรรมต่างนอกร้าน น้อยกว่าสตรีพุทธ บทบาทของสตรีมุสลิมดังกล่าวจะมีผล

ทางอ้อมต่อแบบแผนการจัดการเกี่ยวกับผู้ดูแลเด็ก เนื่องจากไปกระทบต่อแบบแผนการทำงานของสตรีซึ่งแตกต่างกันระหว่างสตรีพุทธและสตรีมุสลิม ทั้งนี้อาจมีผลโดยตรงต่อแบบแผนการจัดเรื่องผู้ดูแลเด็ก โดยอาจมีผลกระทบให้สตรีมุสลิมทำงานกับครอบครัวมากกว่าสตรีพุทธ ซึ่งแบบแผนการทำงานดังกล่าวจะสอดคล้องกับการที่มารดาจะทำงานไปและเลี้ยงดูบุตรไปด้วยในเวลาเดียวกัน

ในส่วนของผลกระทบต่อสุขภาพอันเนื่องมาจากแบบแผนการเลี้ยงดูบุตรที่ต่างกัมนั้น การศึกษาที่ได้ทำกันในประเทศพัฒนานั้นมักจะเกี่ยวกับปัญหาการเจ็บป่วยของโรคที่ติดต่อ โดยเฉพาะโรคที่เกี่ยวข้องกับระบบทางเดินหายใจ การศึกษาของ Presser (1988) ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียนที่ได้รับการดูแลเป็นกลุ่มหรือได้รับการดูแลในลักษณะอื่นนอกบ้านของเด็กเองมีแนวโน้มที่จะป่วยเป็นไข้ด้วยโรคระบบทางเดินหายใจดังกล่าว มากกว่าเด็กที่ได้รับการดูแลในบ้านของเด็กเอง ความแตกต่างของการเจ็บป่วยดังกล่าวเนื่องมาจากการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มของเด็ก มีแนวโน้มที่จะแพร่เชื้อซึ่งกันและกันมากกว่าการที่เด็กได้รับการดูแลแต่เพียงผู้เดียว สำหรับการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยจะหาความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนการจัดการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน และการเจ็บไข้ได้ป่วยของเด็กว่าสัมพันธ์กันอย่างไร

ข้อมูลและวิธีการศึกษา

ข้อมูลจากการศึกษาคั้งนี้ ใช้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนของสตรีวัยเจริญพันธุ์ (อายุ 15-52 ปี) โดยสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างมีลูกอย่างน้อยหนึ่งคน และเป็นสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครในปี 1990 และเพื่อให้ได้สตรีตัวอย่างดังกล่าว การวิจัยคั้งนี้ได้สัมภาษณ์สตรีที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน ที่เป็นตัวอย่างของโครงการสำรวจประชากรและการอนามัยในประเทศไทย (TDHS) ซึ่งโครงการดังกล่าวดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2530 (Chayovan, et al, 1988) โดยงานวิจัยนี้เลือกเฉพาะตัวอย่างในเขตกรุงเทพฯ เท่านั้น โดยวิธีดังกล่าวสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างอาจจะเป็นสตรีคนเดิม (ที่ถูกสัมภาษณ์จากโครงการ TDHS) ที่มีบุตรอย่างน้อย 1 คน หรือเป็นสตรีตัวอย่างใหม่ (แต่ยังอาศัยในบ้านเดิม) อายุ 15-49 ปี แต่งงานอย่างน้อยหนึ่งครั้งและมีบุตรอย่างน้อยหนึ่งคน และเนื่องจากการย้ายถิ่นค่อนข้างสูงในกรุงเทพฯ การวิจัยคั้งนี้สามารถสัมภาษณ์สตรีจากตัวอย่างเดิมได้ 677 ราย และเป็น

สตรีจากตัวอย่างใหม่ได้ 477 ราย รวมเป็นสตรีทั้งหมด 1,154 ราย ทั้งนี้สตรีจากตัวอย่างใหม่ส่วนหนึ่งเป็นสตรีที่อยู่ในครัวเรือนตัวอย่างของโครงการ TDHS และอีกส่วนหนึ่งเป็นสตรีที่อยู่ในชุมชนอาคารใหม่ เนื่องจากชุมชนอาคารเดิมมีการเคลื่อนย้ายของประชากรตัวอย่างทั้งชุมชนอาคารจึงต้องมีการเลือกชุมชนอาคารใหม่ โดยใช้หลักเกณฑ์การสุ่มตัวอย่างตามโครงการเดิม และสุ่มเลือกประชากรตัวอย่างเพิ่มแทนจำนวนที่เคลื่อนย้ายไป

การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลของเด็กที่เกิดจากสตรีตัวอย่าง เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ ซึ่งมีข้อสังเกตว่านอกจากครัวเรือนหนึ่งๆจะมีผู้ตอบหลายคนแล้ว ผู้ตอบแต่ละคนอาจมีบุตรมากกว่าหนึ่งคนด้วย⁴ ซึ่งหมายความว่า การทดสอบนัยสำคัญของข้อมูลควรถือเป็นเพียงแนวทางคร่าวๆ เท่านั้น

ข้อมูลด้านการจัดการเลี้ยงดูบุตรนั้น อาศัยประมวลคำถามในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กแต่ละคนซึ่งเริ่มด้วยคำถามที่ว่า "ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ใครเป็นผู้ดูแลลูกคนนีระหว่างที่ท่านออกไปทำงานหรือทำงานบ้าน" คำตอบที่ได้จัดแบ่งออกเป็น 12 คำตอบด้วยกัน ได้แก่ ลูกติดสามี ลูกที่อายุตั้งแต่ 15 ปี ญาติ (ระบุ...) คนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ ตัวแม่เป็นผู้ดูแลเอง ศูนย์และ/หรือสถานเลี้ยงเด็ก สถานพยาบาล โรงเรียน ไม่มีใครดูแลและ/หรือลูกดูแลตัวเอง ลูกโตแล้ว/ไม่ต้องดูแล และอื่นๆ (ระบุ.....) คำถามต่อไปถามว่า ส่วนใหญ่ลูกคนนี้ได้รับการดูแลที่บ้านของตนเองหรือที่บ้านของผู้ดูแล เนื่องจากกรณีของการให้ญาติหรือคนที่ไม่ใช่ญาติดูแลเลี้ยงดูเด็กนั้นพบได้ไม่มากนัก คณะวิจัยจึงจัดให้ญาติพี่น้องต่างๆรวมอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ให้ศูนย์เลี้ยงเด็กและสถานบริการอยู่ในกลุ่มเดียวกับคนดูแลเด็กที่ไม่ใช่ญาติ (พี่เลี้ยง คนเลี้ยงเด็ก เป็นต้น) และให้โรงเรียนและอนุบาลที่เลี้ยงดูเด็กในวัย 3-5 ขวบ แยกออกเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง ดังนั้นการจัดการดูแลเลี้ยงดูเด็กในที่นี้จึงแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคือ มารดา ญาติพี่น้อง ผู้ที่ไม่ใช่ญาติ และโรงเรียน การวิเคราะห์จำกัดเฉพาะเด็กจำนวน 421 คน ซึ่งอยู่ในวัย 0-5 ขวบ ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาจะไม่รวมข้อมูลที่ถูกต้องออกไป (Missing Data) เนื่องจากเป็นคำตอบที่ไม่ทราบ ไม่รู้ไม่ตอบ เป็นต้น

ในส่วนของการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบุตรแต่ละคนของสตรีผู้ตอบนั้น คำถามในส่วนนี้คือ "ในช่วงที่ลูกคนนี้อายุต่ำกว่า 1 ขวบ ลูกคนนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับท่านใช่หรือไม่ และใครเป็นผู้ดูแลลูกคนนี้ในช่วงนั้น" คำตอบที่ได้จะบันทึกไว้ตามกลุ่มที่จัดประเภทไว้

เช่นเดียวกับคำตอบข้ออื่นๆ เช่นในตอนแรกนั้นเด็กนั้นได้รับการเลี้ยงดูในบ้านของเด็กเอง หรือที่อื่น จากนั้นเป็นคำถามที่ว่าจัดการเลี้ยงดูเด็กก่อนถึงวัย 3 ขวบนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากในช่วงขวบปีแรกของเด็กหรือไม่ ซึ่งถ้ามีการเปลี่ยนแปลงแล้ว การจัดการเลี้ยงดูเด็กในช่วงขวบปีที่สองและสามนั้นคืออะไร การวิเคราะห์ตามมาเป็นการเน้นการจัดการเลี้ยงดูเด็กในช่วงขวบปีที่สามของเด็ก ซึ่งในที่นี้พบว่าร้อยละ 95 ของเด็กตัวอย่างจำนวน 2,059 คน นั้นได้รับการเลี้ยงดูครั้งแรกในแบบเดียวกัน ตลอดช่วง 3 ขวบปีแรกของชีวิต

การที่คณะวิจัย เริ่มต้นด้วยการเจาะลึกที่คำถามด้านการเลี้ยงดูเด็กในอดีต (Retrospective Question) เพื่อให้สามารถเข้าถึงประเด็นของการเปลี่ยนแปลงตลอดช่วงเวลาการศึกษา และเนื่องจากการที่อัตราการย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานครมีอยู่ในระดับสูง การวิเคราะห์คำถามเหล่านี้จึงต้องจำกัดเฉพาะบุตรของสตรีที่ได้อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมาเป็นเวลานานแล้วเท่านั้น (N = 824) มิฉะนั้นความแตกต่างระหว่างรุ่นปีของเด็ก (Cohort of Children) ในแง่ที่ว่าได้รับการเลี้ยงดูอย่างไรในช่วง 3 ขวบปีแรกของชีวิตจะสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างจากการย้ายถิ่นมากกว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริงภายในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้การวิเคราะห์คำถามการเลี้ยงดูเด็กในอดีตดังกล่าวยังตรวจสอบตัวกำหนดที่เป็นไปได้ หรือสหสัมพันธ์ของการเลือกในการจัดการเลี้ยงดูเด็ก กับตัวแปรอิสระอื่นๆตามแต่ละช่วงเวลา ซึ่งตัวแปรอิสระดังกล่าวได้แก่จำนวนพี่น้องของเด็กแต่ละคน ลำดับที่ของบุตร ระดับการศึกษาและศาสนาของมารดา การมีงานทำของสตรี (ทำหรือไม่ทำ) และลักษณะอาชีพที่สตรีทำในช่วงก่อนการแต่งงาน ช่วงหลังแต่งงานแต่ก่อนจะมีบุตรคนแรก ตลอดจนอาชีพของสามี^๕ ใน การที่จะทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา การมีงานทำของสตรีหรือภาวะเจริญพันธุ์ การวิเคราะห์ในเบื้องต้นจะวิเคราะห์จากโมเดลอย่างง่าย โดยที่แบบแผนการเลี้ยงดูเด็กเป็นฟังก์ชันรุ่นปีการเกิดของเด็ก (Child's Birth Cohort) แล้วจึงเพิ่มตัววัดด้านการศึกษา การมีงานทำของสตรี และภาวะเจริญพันธุ์เข้าไปในโมเดลดังกล่าว ถ้าการเพิ่มตัวแปรดังกล่าวทำให้ความแตกต่างในระหว่างรุ่นปี (Cohort) หายไปก็จะเป็นเครื่องแสดงว่าการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการเลี้ยงดูที่เกิดขึ้นนั้น มีผลมาจากตัวแปรอิสระที่เพิ่งใส่เพิ่มเข้าไปในโมเดลนั่นเอง

ในส่วนของการวิเคราะห์ การจัดการเลี้ยงดูเด็กที่เป็นอยู่ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์นั้น หรือที่เรียกว่าการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน (Current Children) คณะวิจัยเริ่มด้วยการหาความแตกต่างที่เกิดขึ้นแก่ตัวแปรแบบแผนการเลี้ยงดูเด็ก เมื่อคุมด้วยตัวแปรอิสระต่างๆตามที่ได้กล่าวมาแล้ว หลังจากนั้นจะทำการวิเคราะห์ด้วย Multivariate Model (เป็นการพิจารณาคูมตัวแปรตามด้วยตัวแปรอิสระหลายๆตัวในสมการเดียวกัน) เพื่อให้ทราบว่าปัจจัยตัวใดที่ส่งอิทธิพลโดยตรงต่อการจัดการเลี้ยงดูเด็กในการวิเคราะห์ชุดนี้ได้แบ่งการจัดการเลี้ยงดูเด็กออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ การเลี้ยงดูโดยมารดา โดยญาติ และโดยผู้ที่ไม่ใช่ญาติ ๑ การวิเคราะห์ชุดสุดท้ายเป็นการโยนการจัดการเลี้ยงดูเด็กที่เป็นอยู่ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ หรือการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันเข้ากับประเด็นการเจ็บป่วยของเด็ก ในขณะที่ให้สัมภาษณ์และในช่วงเวลาที่ผ่านมานี้มาไม่นานโดยคุมตัวแปรอื่นทั้งหมดที่น่าจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อสุขภาพของเด็ก เช่นเดียวกับการวิเคราะห์ชุดอื่นที่ได้ทำไปแล้ว ในการวิเคราะห์ชุดนี้นั้น ในบางครั้งความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นตัวแปรกำหนด (Predictor) กับตัวแปรผลลัพธ์อาจคลุมเครือ ซึ่งคณะวิจัยตระหนักดีและได้นำมาพิจารณาในการตีความผลการวิจัยเพื่อความเหมาะสมด้วย

ผลการวิจัย

ถึงแม้ว่าคำตอบเกี่ยวกับการจัดการเลี้ยงดูเด็กในช่วง 3 ขวบปีแรกของเด็กจะมีคำตอบอยู่หลายข้อก็ตาม งานวิจัยนี้พบว่าเกือบ 3 ใน 4 ของบุตรของสตรีตัวอย่างที่อยู่ในกรุงเทพมหานครมาเป็นเวลานานนั้น มีมารดาเป็นผู้เลี้ยงดูตลอดช่วงเวลาดังกล่าว โดยที่อีกประมาณหนึ่งในห้ามีญาติพี่น้องเป็นผู้ให้การเลี้ยงดู ส่วนที่ได้รับการเลี้ยงดูจากผู้ที่ไม่ใช่ญาตินั้นมีไม่ถึงร้อยละ 10 (ดูบรรทัดบนสุดของตารางที่ 1) ด้วยเหตุผลดังกล่าว การวิเคราะห์ในส่วนแรก คณะวิจัยจะเน้นศึกษาการเลี้ยงดูเด็กเพียง 3 ประเภท คือ การเลี้ยงดูโดยมารดา โดยญาติ และโดยผู้ที่ไม่ใช่ญาติ และในส่วนของการวิเคราะห์แบบ Multivariate จะเน้นเฉพาะประเภทการเลี้ยงดูโดยมารดาและที่ไม่ใช่มารดา เนื่องจากมีความแตกต่างกันน้อยมากในการเลี้ยงดูโดยกลุ่มที่ไม่ใช่ญาติ เมื่อพิจารณาแยกตามลักษณะที่ต่างกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากร

ตารางที่ 1 แสดงสัดส่วนร้อยละของการเลี้ยงดูเด็กของทั้งสามประเภทตามตัวแปรอิสระต่างๆ ตัวแปรแรกเป็นปีที่เด็กเกิดหรือรุ่นปีเกิด (Birth Cohort)

งานวิจัยนี้พบว่าในระหว่างทศวรรษที่ 1960 ถึงปลายทศวรรษที่ 1980 มีแนวโน้มลดลงชัดเจนปรากฏแก่การที่มารดาเป็นผู้เลี้ยงดูบุตร ในขณะที่การให้ญาติดูแลมีส่วนเพิ่มขึ้น การให้ผู้ที่ไม่ใช่ญาติดูแลเด็กมีส่วนเพิ่มขึ้นด้วยในช่วงทศวรรษที่ 1970 ถึงต้นทศวรรษที่ 1980 แต่ได้ลดลงหลังจากนั้น เห็นได้ชัดว่าแม่แต่เด็กที่เกิดในระหว่างครึ่งหลังของทศวรรษที่ 1980 การที่มารดาเลี้ยงดูบุตรเองยังคงเป็นทางเลือกของมารดาส่วนใหญ่ โดยที่สัดส่วนในช่วงนี้ (ร้อยละ 69) ต่ำกว่าในช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 เล็กน้อย (ร้อยละ 81) ดังนั้นจึงเป็นไปตามที่คณะวิจัยได้คาดไว้เกี่ยวกับแนวโน้มด้านภาวะเจริญพันธุ์ การศึกษา การมีงานทำของสตรี และองค์ประกอบของครัวเรือน (Household Composition) กล่าวคือ การที่มารดาเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรเองมีแนวโน้มลดลงในกรุงเทพมหานครตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1960

ตัวแปรอื่นๆที่เหลืออยู่ในตารางที่ 1 ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการจัดการเลี้ยงดูเด็กตามที่คาดคิดไว้ แม้ในบางกรณีความสัมพันธ์ดังกล่าวจะไม่ค่อยชัดเจนก็ตาม โดยทั่วไปพบว่ามารดาที่มีบุตรยิ่งมากเท่าไรมารดาเลี้ยงดูบุตรของตนมากขึ้น แนวโน้มดังกล่าวเป็นจริงเมื่อพิจารณาตามลำดับที่ของบุตรเช่นกัน กรณีแรกนั้นมีเหตุผลที่น่าจะเป็นไปได้หากพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายที่มารดาต้องเสียเพิ่มในกรณีที่มารดาต้องจ้างผู้อื่นเลี้ยง แทนที่มารดาเป็นผู้เลี้ยงดูเด็กเองในกรณีที่มารดามีบุตรหลายคน แต่กรณีที่ตัวแปรลำดับที่ของบุตรสัมพันธ์ในทางบวกกับการเลี้ยงดูโดยมารดานั้น มีเหตุผลที่น่าเชื่อถือว่า ทั้งนี้เพราะโดยทั่วไปมักพบว่า ลำดับที่ของบุตรจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเลี้ยงดูโดยมารดา เนื่องจากว่าตัวแปรลำดับที่ของบุตรเป็นตัววัดโอกาสของการให้พี่ดูแลน้อง แทนที่จะเป็นมารดาเป็นผู้ดูแลเอง

เนื่องจากลำดับที่ของบุตรและจำนวนพี่น้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในทางบวกจึงจำเป็นต้องใช้การวิเคราะห์แบบ Multivariate เพื่อที่จะดูว่าปัจจัยใดเน้นระหว่างจำนวนบุตรกับลำดับที่ของบุตร ที่สำคัญที่สุดในการกำหนดประเภทของการดูแล

ความแตกต่างที่เด่นชัดที่สุดประการหนึ่งในตารางที่ 1 พบได้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระดับการศึกษาของมารดา ที่เด่นชัดเป็นพิเศษคือ ผลลัพธ์จากกลุ่มสตรีที่เคยเรียนในมหาวิทยาลัย สตรีในกลุ่มนี้นิยมการบริการจากผู้ที่ไม่ใช่ญาติมากพอๆกับการดูแลโดยญาติ และมากกว่าการที่ตนจะดูแลบุตรเอง อาชีพของสตรีก่อนและหลังการสมรสแสดงแบบแผนความต่างที่คล้ายกันเมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ประกอบการวิชาชีพในระดับสูง ผู้ทำงานบริหาร

และเสมียน นอกจากนี้การศึกษาของสามมีส่วนสัมพันธ์กับประเภทของการดูแลเลี้ยงดูเด็กด้วยเช่นกัน หากแต่ในระดับความสัมพันธ์ที่ชัดเจนน้อยกว่าตัวแปรการศึกษาของภรรยา

เมื่อนำตัวแปรด้านศาสนามาพิจารณา พบว่า สตรีมุสลิมดูแลบุตรของตนเองมากกว่าสตรีไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ความแตกต่างนี้อาจสะท้อนถึงความแตกต่างระหว่างสตรีที่นับถือศาสนาต่างกล่าวในด้านท่าทีเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก หรือการที่สตรีที่นับถือศาสนาพุทธมีแนวโน้มทำงานนอกบ้านมากกว่า การที่จะวิเคราะห์ว่าประเด็นใดเป็นตัวอธิบายความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างการนับถือศาสนาตั้งที่กล่าวมาแล้วนั้น จำเป็นต้องใช้การวิเคราะห์แบบ Multivariate

เพื่อที่จะพิจารณาลงลึกถึงเหตุของแบบแผนการเลี้ยงดูเด็ก ที่เปลี่ยนแปลงไปตามรุ่นปีเกิด ตามที่ได้วิเคราะห์ผลของตารางที่ 1 ดังกล่าวแล้ว การวิเคราะห์ขั้นต่อไปจะคาดประมาณโดยใช้โมเดล Logistic หลายโมเดลประกอบกัน กล่าวคือ จะพิจารณาสมการถดถอยลอจิต (Logit) ของแบบแผนการเลี้ยงดูเด็ก (ระหว่างมารดาดูแลบุตรเอง เปรียบเทียบกับคนอื่นที่ไม่ใช่มารดาดูแลให้) เมื่อคุมด้วยตัวแปรลำดับที่ของบุตรและตัวแปรอิสระอื่นๆ ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากสมการถดถอย Logit เหล่านี้วัดโดยใช้ Maximum Likelihood และแสดงไว้ในตารางที่ 2 สัมประสิทธิ์คู่แรก (.52 และ 21) เป็นค่าของรุ่นปีเกิด 3 กลุ่ม (กล่าวคือ รุ่นปีของเด็กที่เกิดก่อน 1970) และเด็กที่เกิดในช่วง 1971 ถึง 1980 เปรียบเทียบกับเด็กที่เกิดในช่วง 1981 ถึง 1989 ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้ดังกล่าวสอดคล้องกับผลที่ได้พิจารณามาแล้วในตารางที่ 1 โดยที่ค่า Log odds ของการเลือกมารดาเป็นผู้ดูแลบุตรปรากฏสูงสุดในกลุ่มเด็กที่เกิดก่อนปี ค.ศ. 1971 ตามด้วยกลุ่มเด็กที่เกิดระหว่างปี 1971 ถึง 1980 ทั้งนี้ความแตกต่างระหว่างกลุ่มปี ค.ศ. 1971 และอายุหลังปี ค.ศ. 1980 เป็นความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สัมประสิทธิ์คู่ที่ 2 ในตารางที่ 2 แสดงถึงผลกระทบของรุ่นปีเกิดที่มีผลต่อผู้ดูแลเด็ก หลังจากที่มีการคุมด้วยตัวแปรจำนวนพี่น้องของเด็กให้มีค่าคงที่แล้ว ค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าแบบแผนการเลี้ยงดูเด็กไม่ได้เปลี่ยนไปตามรุ่นปีเกิด และมีค่าใกล้เคียงค่าศูนย์ ลักษณะดังกล่าวพบได้ในสัมประสิทธิ์คู่ที่ 3 ด้วย ซึ่งเป็นการคุมด้วยตัวแปรการศึกษาของมารดา จะเห็นได้ว่าการคุมด้วยจำนวนพี่น้องของเด็กหรือการศึกษาของมารดาให้มีค่าคงที่ ทำให้แบบแผนการเลี้ยงดูเด็กที่แปรเปลี่ยนตามรุ่นปีเกิดของเด็กตามสัมประสิทธิ์คู่ที่ 1 ที่ได้กล่าวไปแล้วเปลี่ยนแปลงไป และทำให้ไม่อาจถือได้

ว่าแนวโน้มที่ลดลงนั้นเป็นเพราะภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดลงหรือแนวโน้มด้านการศึกษา (หรือ การมีงานทำและอาชีพของมารดา ตามผลที่ปรากฏและได้วิเคราะห์ไว้แล้วแสดงในตาราง ที่ 1 อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น หากแต่ปรากฏว่าเป็นการผสมผสานของการเปลี่ยนแปลง ของตัวแปรอิสระเหล่านี้ที่เป็นตัวอธิบายแนวโน้มที่ลดลงของการเลือกมารดาเป็นผู้ดูแลบุตร

ตารางที่ 3 พิจารณาสมการถดถอย Logit ของแบบแผนการเลี้ยงดูเด็ก เมื่อคุมด้วยตัวแปรอิสระทุกตัวที่แสดงไว้ในตารางที่ 1 ยกเว้นตัวแปรอาชีพของมารดา ก่อนสมรส ทั้งนี้เพราะตัวแปรดังกล่าวมีค่าสหสัมพันธ์สูงมากกับตัวแปรอาชีพของมารดา หลังการสมรส ผลของการวิเคราะห์จากตารางที่ 3 มีแนวโน้มสอดคล้องกับผลลัพธ์จาก ตารางที่ 2 กล่าวคือ ตัวแปรรุ่นปีเกิดของเด็กไม่ได้เป็นตัวชี้ว่าการเลือกมารดาเป็นผู้ ดูแลบุตรอีกต่อไป เมื่อมีการคุมด้วยตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ ผลจากตารางที่ 3 พบว่า จำนวนพี่น้องมีผลทางบวกกับการที่มารดาจะดูแลบุตรเอง ในขณะที่ลำดับที่ของบุตรไม่มีนัยสำคัญในการอธิบายแบบแผนการเลี้ยงดูเด็ก ดังนั้นผลที่พบ ก่อนหน้านี้ที่พบว่าบุตรลำดับแรกๆมักจะได้รับ การดูแลโดยมารดาเอง เป็นผลจากตัวแปร จำนวนพี่น้องที่มีจำนวนมาก มากกว่าที่จะเป็นตัวแปรลำดับที่ของบุตร

ตัววัดทางเศรษฐกิจและสังคมทั้ง 3 ตัวที่ใช้ในโมเดล สามารถอธิบายการ เลือกมารดาเป็นผู้ดูแลบุตรได้ดี แม้จะเป็นรูปแบบที่ต่างไปบ้างเล็กน้อยจากก่อนที่จะมีการ คุมด้วยตัวแปรดังกล่าว โดยทั่วไปพบว่ามารดาที่มีการศึกษาสูงมักไม่เลี้ยงดูบุตรเอง (ค่า Log odds มีค่าต่ำลงในกลุ่มที่มีการศึกษาในระดับสูงขึ้น) อย่างไรก็ตาม ความ สัมพันธ์ที่ได้ไม่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงเพราะในกลุ่มระดับการศึกษาชั้นประถม 5 ถึง ประถม 7 มีค่า Log odds สูงกว่ากลุ่มประถม 5 หรือต่ำกว่า ในขณะที่ค่า Log odds ของกลุ่ม ม.1 ถึง ม.4 มีค่า Log odds ต่ำที่สุด ในทำนองเดียวกัน สตรีทำงานนิยม เลี้ยงบุตรเองน้อยกว่าสตรีที่ไม่ได้ทำงานและยังประกอบอาชีพในระดับสูงแล้ว (ในที่นี้คือ กลุ่มวิชาชีพ) การเลี้ยงบุตรเองยิ่งน้อยมาก การศึกษาของสามีก็มีความสัมพันธ์ในเชิง ลบกับการที่มารดาเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามปรากฏว่าในกลุ่มการศึกษา ของสามีระดับต่ำกว่าประถม 5 กลับพบว่ามารดาเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรเองในอัตราร้อยละต่ำ กว่าในกลุ่มการศึกษาของสามีระดับประถม 5 ถึงประถม 7 สัมพันธภาพระหว่างการ เลือกมารดาเป็นผู้ดูแลบุตรกับตัวแปรทั้งสามตัวดังกล่าวข้างต้นนี้ สามารถชี้ให้เห็นว่าความ

มุ่งมันที่จะยกระดับการศึกษาของบุตร และการที่มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านเป็นตัว
บั่นทอนทางเลือกที่จะให้มารดาเป็นผู้ดูแลบุตรก่อนวัยเรียนเพียงลำพัง

ตัวแปรสุดท้ายในตารางที่ 3 ที่จะกล่าวถึงคือ ศาสนา ตัวแปรนี้ไม่ได้มีความ
สัมพันธ์กับการเลือกมารดาเป็นผู้ดูแลบุตร แนวโน้มที่สตรีมุสลิมเลี้ยงบุตรเองมากขึ้นกว่า
ชาวพุทธนั้น สะท้อนถึงภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และภาวะเจริญพันธุ์ (ไม่ได้แสดงค่า
สหสัมพันธ์ดังกล่าวไว้) มากกว่าเท่าที่มิต้องการเลี้ยงดูบุตร

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์การจัดการเลี้ยงดูเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 3 ขวบ
นี้ได้ชี้ให้เห็นอะไรหลายอย่าง ถึงแม้ว่าการที่มารดาเป็นผู้ดูแลบุตรเองยังคงเด่นชัดอยู่
แต่ก็ได้ปรากฏแนวโน้มที่ลดลงเรื่อยๆตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่
สามารถอธิบายทางสถิติได้ทั้งการที่มีภาวะเจริญพันธุ์ลดลง การที่สตรีมีการศึกษาสูงขึ้น
หรือการที่สตรีเข้าสู่แรงงานมีอัตราสูงขึ้น และแม้ว่าจะไม่พิจารณาตามรุ่นปี (Cohort) ก็
ได้ปรากฏแนวโน้มอย่างเด่นชัดว่ามารดาจะเลี้ยงบุตรเอง ถ้าตนมีบุตรจำนวนมาก ถ้าตน
หรือสามีมีการศึกษาต่ำและถ้าตนไม่ได้ทำงานหรือมีฐานะทางทางการเงินในระดับต่ำ ทั้งนี้
ศาสนาและลำดับที่ของบุตรไม่ได้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการที่มารดาเป็น
ผู้เลี้ยงดูบุตรเอง

ตารางที่ 4 อธิบายการจัดการเลี้ยงดูเด็กในช่วงหนึ่งเดือนก่อนการสัมภาษณ์
(ในที่นี้จะเรียกว่าการเลี้ยงดูในปัจจุบัน) ตารางนี้แสดงให้เห็นว่าอายุของเด็กเป็นตัว
อธิบายที่มีความสำคัญมากต่อการเลือกวิธีเลี้ยงดูเด็ก แม้ว่าการที่มารดาจะดูแลบุตรเอง
จะมีสัดส่วนสูงสุดสำหรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 3 ขวบ แต่สำหรับเด็กในวัย 3 ถึง 5 ขวบ
แล้ว การส่งลูกไปโรงเรียนอนุบาลได้รับความนิยมนพอกันกับการที่มารดาดูแลบุตรเอง
ทางเลือกอื่น เช่นการให้ญาติหรือผู้ที่ไม่ใช่ญาติดูแลเด็กนั้นพบได้น้อย ตารางดังกล่าวยัง
แสดงถึงทางเลือกสำหรับเด็กในวัยเรียนด้วย ในส่วนของเด็กในวัย 6-12 ปี แทบทุกคน
ที่ทำการศึกษานี้กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน การวิเคราะห์โดยใช้ตารางไขว้ (ซึ่งไม่ได้
แสดงไว้ในที่นี้) ชี้ให้เห็นด้วยว่าข้อค้นพบด้านการเลี้ยงดูเด็กในวัย 6-12 ปีดังกล่าวได้
ต่างกัน ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มทางเศรษฐกิจ สังคมหรือประชากรกลุ่มใด ดังนั้นข้อค้นพบ
สำหรับเด็กวัยเรียนจึงเป็นที่ยืนยันได้

ตารางที่ 5 แสดงถึงแบบแผนการจัดการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน (อายุ 0-
5 ปี) โดยพิจารณาควบคู่ด้วยตัวแปรอิสระคล้ายกับที่พิจารณาแล้วในตารางที่ 4 ทั้งนี้ได้

พิจารณาเพิ่มตัวแปรอิสระบางตัวด้วย ตัวเลขใน 2 บรรทัดแรกของตารางนี้ แสดงให้เห็นว่า สถานภาพการทำงานของมารดามีความสำคัญมากต่อการเลือกการจัดการดูแลเด็ก สตรีทำงานที่เลี้ยงบุตรเองตามลำพังนั้นมีไม่ถึง 1 ใน 3 ในขณะที่สตรีที่ไม่ได้ทำงานที่เลี้ยงบุตรเองมีถึง 3 ใน 4 การให้ญาติดูแลและส่งไปโรงเรียนพบได้ในกรณีของสตรีทำงานมากกว่าที่ไม่ได้ทำงาน และสำหรับกรณีของสตรีทำงานนั้นประเด็นที่ว่าทำงานให้ใคร มีรายได้เท่าไร และเป็นอาชีพประเภทใดนั้นล้วนมีความสัมพันธ์กับการจัดการเลี้ยงดูเด็ก สตรีที่ทำงานส่วนตัวหรือทำงานในกิจการของครอบครัว มักจะเลี้ยงบุตรเองในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่ เป็นลูกจ้างอยู่มาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสามารถประสานการทำงานเข้ากับการเลี้ยงดูเด็กได้ง่ายกว่า รายได้ของมารดาก็มีส่วนสัมพันธ์กับการจัดการเลี้ยงดูเด็กอยู่มาก งานวิจัยนี้พบว่าสตรีที่มีรายได้สูงที่เลี้ยงบุตรเองนั้นมีอยู่น้อยมาก กลุ่มนี้มักจะพึ่งทางโรงเรียน ญาติ และผู้ที่ไม่ใช่ญาติให้เป็นผู้ดูแลบุตรของตน ลักษณะดังกล่าวพบได้เช่นกันในกรณีของสตรีที่ทำงานในลักษณะวิชาชีพ งานบริหาร และงานเสมียน

ในส่วนของการศึกษาของมารดาและรายได้ของครอบครัว งานวิจัยนี้พบว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กับการจัดการดูแลเด็กอยู่มาก ยิ่งมารดามีการศึกษาสูง ยิ่งไม่ค่อยเลี้ยงบุตรเอง และมักจะอาศัยญาติ ผู้ที่ไม่ใช่ญาติ และโรงเรียนเป็นที่พึ่ง รายได้ของครอบครัวก็มีความสัมพันธ์กับการจัดการดูแลเด็กในตนเองเดียวกัน โดยที่ครอบครัวที่มีรายได้มากมักอาศัยทางเลือกผู้ดูแลเด็กในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่มารดาเป็นผู้ดูแล ซึ่งตรงกันข้ามกับครอบครัวที่มีรายได้น้อย การที่การศึกษา การมีงานทำ อาชีพ รายได้ ทำงานให้ใคร และรายได้ของครอบครัวล้วนสัมพันธ์ซึ่งกันและกันนั้น (ตารางที่ 6) ทำให้ค่าสหสัมพันธ์ในตารางที่ 5 ไม่อาจแสดงให้เห็นเด่นชัดว่าตัวแปรใดที่กล่าวถึงไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการจัดการดูแลเด็ก ยกตัวอย่างเช่น เรายังไม่สามารถบอกได้เด่นชัดว่าตัวแปรการศึกษามีความสัมพันธ์กับการจัดการเลี้ยงดูเด็ก โดยมีผลกระทบต่ตัวแปรการทำงานของสตรีหรือรายได้ของสตรีหรือของครัวเรือน หรือตัวแปรการศึกษามีผลกระทบต่อทัศนคติหรือค่านิยมของสตรีและส่งผลกระทบต่อแบบแผนการจัดการเลี้ยงดูเด็กโดยตรงแทนที่จะมีผลต่อการทำงานก่อนที่จะส่งผลกระทบต่อแบบแผนการจัดการเลี้ยงดูเด็ก ดังนั้นเมื่อพิจารณาในประเด็นดังกล่าวว่า ตัวแปรใดมีผลกระทบโดยตรงต่อแบบแผนการจัดการเลี้ยงดูเด็ก การวิเคราะห์ในช่วงต่อไปจะพิจารณาคุมตัวแปรตามด้วยตัวแปรอิสระหลายตัวในสมการเดียวกัน (Multivariate Analysis)

ตัวแปร 3 ตัวสุดท้ายในตารางที่ 5 เป็นตัวแปรที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางด้านเศรษฐกิจ 7 ตัวแปรแรกเป็นเครื่องวัดว่าสตรีนั้นมีสตรีเคยสมรสอายุ 15-49 ปีอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันด้วยหรือไม่ ตัวแปรนี้จะเป็นตัววัดว่าสตรีจะมีคนช่วยเหลือยุงบุตรอาศัยอยู่ในบ้านของสตรีด้วยหรือไม่ (น่าเสียดายที่ไม่มีตัววัดว่าสตรีนั้นมีญาติที่อาศัยอยู่ใกล้ๆ ซึ่งในเมืองไทยเป็นรูปแบบที่พบได้ง่ายกว่าการที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน) แม้ความแตกต่างที่พบจะไม่มากนักก็ปรากฏเป็นแนวโน้มที่ว่าสตรีมักจะทำให้ญาติดูแลเด็ก ถ้าญาตินั้นอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันมากกว่าการที่ไม่มีญาติอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าการมีญาติอาศัยอยู่ในบ้านด้วยนั้น เป็นเครื่องกระตุ้นทางเลือกการดูแลเด็กประเภทที่ผู้ดูแลไม่ใช้มารดา

ตัวแปร 2 ตัวสุดท้ายในตารางที่ 5 เป็นตัวแปรเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของสตรี ตัวแปรแรกวัดว่าสตรีนั้นเติบโตขึ้นมาจากเขตชนบทหรือเขตเมือง ส่วนตัวแปรที่สองเป็นศาสนาที่สตรีดังกล่าวนับถือ สตรีที่เติบโตขึ้นมาจากเขตชนบทมักเลี้ยงบุตรเองมากกว่าสตรีที่เติบโตขึ้นมาในเขตเมือง และมักไม่นิยมส่งบุตรคนแรกที่อยู่ในวัยก่อนเรียนไปอนุบาลหรือโรงเรียนประเภทเดียวกันอื่นๆ สิ่งที่น่าสนใจดังกล่าวนี้อาจจะสะท้อนถึงสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม ของสตรีที่โตมาจากชนบทหรืออาจจะเป็นค่านิยมเกี่ยวกับการจัดการดูแลเด็กนั้น การที่จะระบุให้ชัดว่าประเด็นใดสำคัญว่าอาจจะทำได้แต่ต้องวิเคราะห์ด้วยวิธี Multivariate อย่างไรก็ตาม สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในตารางที่ 6 ก็แสดงให้เห็นเด่นชัดว่าสตรีที่เติบโตมาจากเขตชนบทมีการศึกษาน้อยกว่า มีรายได้ต่ำกว่าและมีสถานะการทำงานที่ต่ำกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับสตรีที่เติบโตขึ้นมาในกรุงเทพมหานครหรือเขตเมืองขนาดใหญ่อื่นๆ

สำหรับตัวแปรทางศาสนานั้น งานวิจัยนี้พบว่าศาสนาของสตรีส่งผลให้เกิดความแตกต่างแก่การจัดการดูแลเด็ก สตรีพุทธมักเลี้ยงบุตรเองน้อยกว่าสตรีมุสลิม และมักจะพึ่งบริการของโรงเรียนมากกว่า เช่นเดียวกับตัวแปรอื่นๆ ข้อค้นพบนี้จำเป็นต้องวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งลงไปว่า สิ่งนี้มีทัศนคติและค่านิยมหรือความแตกต่างทางเศรษฐกิจ สังคม ที่เป็นตัวกำหนด

Multivariate Model ของการดูแลเด็กโดยมารดาหรือผู้อื่น (ญาติหรือไม่ใช่ญาติ) โดยการคาดประมาณจาก Multinomial Logistic Model ได้แสดงไว้ในตารางที่ 7 ค่าสัมประสิทธิ์แต่ละค่าในตารางดังกล่าวแสดงค่า Log odds ในการที่

จะอยู่ในกลุ่มแรก (สำหรับสดมภ์แรกคือมารดาดูแลเอง) มากกว่าอยู่ในกลุ่มหลัง (เป็นการดูแลโดยบุคคลที่ไม่ใช่ญาติ) โดยสัมพันธ์กับค่าที่เพิ่มขึ้น 1 หน่วยของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการอธิบาย ยกตัวอย่างเช่น ค่าสัมประสิทธิ์ -1.11 ที่แสดงในสดมภ์แรกและอยู่ในแถวที่ 2 ของตารางที่ 7 ดังกล่าว หมายความว่า Log odds ของการที่มารดาจะเป็นผู้ดูแลบุตรด้วยตนเอง แทนที่จะเป็นบุคคลที่ไม่ใช่ญาติเป็นผู้ดูแล จะน้อยกว่าประมาณ 1.11 หน่วย ในกลุ่มสตรีที่มีอาชีพรับจ้างเมื่อเปรียบเทียบกับสตรีที่ไม่ได้ทำงาน หรือในอีกนัยหนึ่งคือกลุ่มสตรีที่มีอาชีพรับจ้างจะเลี้ยงดูบุตรเองในระดับที่ต่ำกว่าสตรีที่ไม่ได้ทำงาน

ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุดในการตารางที่ 7 คือ อายุของเด็ก (บันทึกเป็นจำนวนเดือน) และประเภทของการเลี้ยงดูเด็ก เด็กโตมักจะถูกส่งไปโรงเรียนหรือการจัดการดูแลเด็กในรูปแบบอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับครอบครัวมากกว่าเด็กเล็ก และมักจะมีญาติเป็นผู้ดูแลมากกว่าที่จะเป็นมารดาของเด็กเอง ในส่วนของการทำงานของมารดา การศึกษาครั้งนี้พบว่ายังคงมีความสัมพันธ์กับประเภทของการดูแลเด็กอยู่ต่อไป สตรีทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นลูกจ้างของคนอื่นหรือบริษัทที่ตนไม่ได้เกี่ยวข้องกับแค่ประการใด มีแนวโน้มที่จะเลี้ยงบุตรเองน้อยกว่าสตรีที่ไม่ได้ทำงาน และมีแนวโน้มที่จะพึ่งพิงมากกว่าการดูแลเด็กในรูปแบบที่ไม่เกี่ยวข้องกับครอบครัว มากกว่าสตรีที่ไม่ได้ทำงาน ซึ่งทั้ง 2 กรณีนี้ สอดคล้องกันกับวิเคราะห์แบบสหสัมพันธ์ตามที่ได้พิจารณาไปแล้วในการตารางที่ 5

นอกจากนี้เมื่อทำการควบคุมตัวแปรอื่นๆแล้ว พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของสตรีทำงานกับการจัดการดูแลบุตรที่ตนเลือกใช้นั้นเปลี่ยนแปลงไปเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับสตรีที่มีรายได้ต่ำแล้วพบว่า สตรีที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มที่จะใช้การดูแลเด็กในรูปแบบที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับครอบครัวมากกว่าการเลี้ยงดูบุตรเอง และจะพึ่งพิงมากกว่าที่จะเลี้ยงดูบุตรเองด้วย ข้อค้นพบดังกล่าวไม่พบในส่วนที่พิจารณาในลักษณะสหสัมพันธ์ของสองตัวแปร ซึ่งน่าจะหมายความว่า ความสำคัญของรายได้ที่สตรีได้รับอาจจะไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้ความสามารถที่จะซื้อบริการด้านผู้ดูแลบุตรของสตรีเอง แต่น่าจะสอดคล้องหรือสัมพันธ์กับความรู้สึกของสตรีว่า ตัวเองสามารถที่จะรับสภาพการสูญเสียโอกาสจากการทำงานเพื่อมาเลี้ยงดูบุตรเองหรือไม่

ในการตารางที่ 7 นั้น การศึกษาของสตรียังคงอธิบายประเภทของการจัดการดูแลเด็ก แต่ลักษณะของความสัมพันธ์ดังกล่าวค่อนข้างแตกต่างไปจากที่ปรากฏในกรณีของการวิเคราะห์ในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระอย่างละ 1

ตัว (Zero-Order Relationship) สิ่งที่ตัวเลขในตารางที่ 7 ชี้ให้เห็นคือ สตรีที่มีการศึกษามากมีแนวโน้มที่จะจัดการดูแลเด็กในรูปแบบที่ไม่เกี่ยวข้องกับครอบครัวน้อยกว่าสตรีที่มีการศึกษาดกกว่าอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่ทิศทางของความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ต่างไปจากที่คาดคิดไว้ สิ่งที่น่าประหลาดใจก็คือ จุดที่เกี่ยวกับความต่อเนื่องของการศึกษา ซึ่งได้ปรากฏให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างมากที่สุดในการเลือกใช้การจัดการดูแลเด็ก ตารางที่ 5 ชี้ให้เห็นแล้วว่าสตรีที่มีการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมักพึ่งการจัดการดูแลเด็กที่ไม่เกี่ยวข้องกับครอบครัวเป็นพิเศษกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ใครๆก็อาจคาดคิดไว้ ทั้งนี้เพราะสตรีที่มีการศึกษาสูงมักสัมพันธ์กับระดับรายได้ที่สูง และลักษณะของการทำงาน ของสตรีดังกล่าวก็มักจะเป็นลูกจ้างในบริษัทที่คนไม่ได้เกี่ยวข้องด้วย ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้บทบาทการทำงานและการเลี้ยงดูเด็กไม่สอดคล้องกัน อย่างไรก็ตามเมื่อได้พิจารณา คุมด้วยตัวแปร การมีงานทำ รายได้ของสตรีและของครัวเรือนแล้ว (ตารางที่ 7) กลับพบว่ากลุ่มคนที่ไม่นิยมใช้การจัดการดูแลเด็กโดยบุคคลที่ไม่ใช่ญาติ มีนัยสำคัญทางสถิติแต่เพียงใน กลุ่มคนที่มีการศึกษาในกลุ่มต่ำสุดเท่านั้น แทนที่จะมีนัยสำคัญในกลุ่มที่มีการศึกษาในระดับ สูงขึ้น สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า การศึกษาแม้ในระดับปานกลางก็เพียงพอแล้วที่จะลดค่านิยมเก่าๆเกี่ยวกับการดูแลเด็ก

ครั้นเมื่อควบคุมให้การมีงานทำ รายได้ของสตรี และการศึกษามีค่าคงที่ รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนมิได้มีความสัมพันธ์กับประเภทของการดูแลเด็กอีกต่อไป เป็นที่ปรากฏว่าความสัมพันธ์ของตัวแปร สภาพที่เกิดกับรูปแบบการจัดการเลี้ยงดูเด็กโดยบุคคลที่เป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติ มีผลมาจากสถานะภาพการทำงานและรายได้ของสตรีมากกว่าจะเป็นผลมาจากปัจจัยสถานที่เกิดของสตรี ดูเหมือนว่าความสามารถด้านการเงินในอันที่จะซื้อบริการการเลี้ยงดูเด็กโดยบุคคลที่ไม่ใช่ญาติ ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบ การเลือกจัดการดูแลเด็กในเขตเมืองของไทย

ในส่วนของตัวแปรการมีสตรีที่เคยสมรส (15-49 ปี) อาศัยอยู่ในบ้าน การศึกษาค้นพบว่าเมื่อคุมด้วยตัวแปรอื่นๆตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ตัวแปรการมีสตรีเคย สมรสอาศัยอยู่ในบ้านยังมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในการที่มารดาจะเลือกให้ญาติเป็นผู้ดูแลบุตรของตัวเอง มากกว่าที่จะให้บุคคลที่ไม่ใช่ญาติเป็นผู้ดูแล แม้ว่าเราไม่สามารถจะ บอกได้อย่างแน่ชัดว่าผลดังกล่าว เป็นเหตุผลการที่มารดาจะไปอยู่กับญาติหรือต้องการ ให้มีญาติมาอยู่ด้วยกันเพื่อช่วยเลี้ยงดูบุตร หรือว่าการอยู่ร่วมกันกับญาติดังกล่าวเป็นเหตุผล

ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้มีการเตรียมการมาก่อน การศึกษาค้นคว้าก็พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างการทำมารดาอยู่แบบครอบครัวขยาย มีแนวโน้มจะให้ญาติดูแลบุตรของตัวเองให้มากกว่าที่จะส่งไปให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ญาติดูแลให้

ในส่วนของตัวแปรการที่สตรีเติบโตจากเขตเมืองหรือเขตชนบท การศึกษาค้นคว้าพบว่าตัวแปรดังกล่าวไม่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการจัดการเลี้ยงดูเด็ก เมื่อคุมด้วยตัวแปรทางเศรษฐกิจและตัวแปรการทำงาน เป็นที่น่าสังเกตว่าการที่สตรีที่เติบโตมาจากชนบทเลี้ยงบุตรเองมากกว่านั้น เป็นผลมาจากการที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำกว่าทว่าในส่วนของศาสนานั้น ความสัมพันธ์ที่มีต่อประเภทการดูแลเด็กยังคงมีอยู่ด้วยนัยสำคัญ แม้จะได้ควบคุมตัวแปรด้านการศึกษา การมีงานทำและรายได้ของสตรีแล้วก็ตาม ซึ่งนับว่าขัดกับผลการวิเคราะห์ด้านการดูแลเด็กในอดีต 'สตรีที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ (ส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม) มักจะเลี้ยงดูบุตรเองมากกว่าชาวพุทธ ทั้งเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เลี้ยงดูนอกครอบครัวและเมื่อเปรียบเทียบกับการให้ญาติเลี้ยง เราไม่อาจอธิบายได้ว่าทำไมตัวแปรศาสนาจึงมีผลต่อแบบแผนการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน แต่ไม่ปรากฏอยู่ในกรณีของการดูแลเด็กในอดีต อย่างไรก็ตามการที่ผลกระทบของศาสนาปรากฏอยู่ในกรณีการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันนี้ชี้ให้เห็นว่า คนไทยมุสลิมอาจให้คุณค่าแก่การทำมารดาเลี้ยงบุตรวัยก่อนเรียนเองสูงกว่าคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธก็ได้

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์การจัดการดูแลเด็กในกรณีการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันช่วยให้สามารถเข้าใจผลการวิเคราะห์ในกรณีของการดูแลเด็กในอดีตได้ดีขึ้นในแง่ที่ว่า สถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการทำงานของสตรีมีผลต่อการจัดการดูแลเด็กอย่างไรและทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ถึงแม้ว่าการวิเคราะห์กรณีการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันจะชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ว่า ครอบครัวที่มีสถานภาพสูงกว่าจะพึงญาติและสถาบันนอกครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็กมากกว่าครอบครัวที่มีสถานภาพต่ำกว่า ซึ่งเหมือนกับในกรณีของอดีตก็ตาม การวิเคราะห์กรณีการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันแสดงให้เห็นว่าความสามารถที่จะจ่ายค่าดูแลเด็กแก่คนหรือหน่วยงานที่ไม่ใช่เกี่ยวข้องกับครอบครัวนั้น มีบทบาทที่ไม่สำคัญนักในความสัมพันธ์ที่ว่านี้ รายได้ของครัวเรือนไม่ได้มีความสัมพันธ์กับประเภทของการดูแลเด็ก อย่างไรก็ตามรายได้ของสตรีเป็นตัวกำหนดการเลือกใช้การดูแลเด็กประเภทที่ไม่ใช่มารดาเป็นผู้ดูแล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ญาติเป็นผู้ดูแล แทนที่บุคคลที่ไม่ใช่ญาติเป็นผู้ดูแล และสิ่งที่สำคัญยิ่งกว่านั้นในการกำหนดทางเลือกคือ สิ่งมุ่งใจทางเศรษฐกิจใน

การทำงานของมารดา (ซึ่งในที่นี้จะใช้รายได้เป็นดัชนีวัด) รายได้ของสตรีและคุณสมบัติที่ว่าสตรีดังกล่าวสามารถประสานการทำงานเข้ากับการดูแลบุตรได้ยากง่ายเพียงใด

การวิเคราะห์การเลือกเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันยังแสดงให้เห็นอีกว่าความสำคัญของการศึกษาของสตรีที่มีผลต่อการกำหนดท่าทีต่อการเข้าเรียนของเด็ก มีความสำคัญน้อยกว่าท่าทีของสตรีเกี่ยวกับการให้คนในครอบครัวเป็นผู้ดูแลเด็กให้ ดึงเห็นได้ว่าผู้ที่นิยมการดูแลเด็กโดยอาศัยคนในครอบครัวมากที่สุด เป็นกลุ่มที่ไร้การศึกษา แทนที่จะเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาสูง ค่านิยมเก่าๆเกี่ยวกับการให้คนในครอบครัวดูแลเด็กนั้น อาจใช้อธิบายการที่สตรีมุสลิมมีแนวโน้มที่จะเลี้ยงดูเองมากกว่าชาวพุทธได้

ในส่วนที่จะพิจารณาต่อไป จะเป็นการพิจารณาด้านโรคภัยไข้เจ็บของเด็กซึ่งอาจเป็นผลมาจากการดูแลเด็กในแต่ละประเภท ในการสำรวจข้อมูลในเขตกรุงเทพมหานครนั้น คณะวิจัยได้ตั้งคำถามแก่สตรีตัวอย่างว่า บุตรในวัยก่อนเรียนคนใดก็ตามเคยเจ็บไข้ในช่วง 1 สัปดาห์ก่อนทำการสัมภาษณ์หรือ 1 เดือนก่อนการสัมภาษณ์หรือไม่^๑ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ระบุลักษณะของการเจ็บป่วย การแยกเด็กที่ป่วยเรื้อรังออกไปจากการวิเคราะห์ ก็ทำให้สามารถสันนิษฐานได้ว่าโรคที่ได้รับข้อมูลมาส่วนใหญ่เป็นประเภทการติดเชื้อเฉียบพลัน ซึ่งอาจแพร่ไปด้วยการติดต่อกับเด็กอื่นในกลุ่มหนึ่งๆ เพื่อที่จะทราบว่าการเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลหรือรูปแบบอื่นจะทำให้เด็กเจ็บป่วยด้วยโรคดังกล่าวจริงหรือไม่เพียงใด งานวิจัยนี้จะคาดประมาณค่า Log odds ของการเจ็บป่วยในช่วงสัปดาห์หรือ 1 เดือนก่อนการสัมภาษณ์ โดยพิจารณาในรูปฟังก์ชันของแบบการเลี้ยงดูเด็กในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา และพิจารณาคุมด้วยตัวแปร อายุของเด็ก รายได้ของครัวเรือน รายได้ของสตรี และระดับการศึกษาของสตรี ผลของการวิเคราะห์ดังกล่าวทั้งที่คุมและไม่ได้คุมด้วยตัวแปร อายุของเด็ก รายได้ของครัวเรือน ฯลฯ ได้แสดงไว้ในตารางที่ 8

โดยอาศัยงานวิจัยในกรณีของสหรัฐอเมริกาเป็นฐานในการพิจารณา พอจะพิจารณาได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการดูแลเด็กและการเจ็บป่วยมีขั้วความสัมพันธ์ง่าย ๆ อย่างที่ใครจะคาดคิด ผลจากตารางที่ 8 ในกลุ่มที่ยังไม่ได้คุมด้วยตัวแปรอิสระต่างๆ พบว่า เด็กในโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนอื่นไม่ใช่อันที่เจ็บป่วยมากที่สุด หากแต่เป็นเด็กที่มีมารดาเป็นผู้เลี้ยงดูเองที่เจ็บป่วยมากกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เพราะเด็กที่จะเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลหรือโรงเรียนอื่นเป็นเด็กที่มีอายุเกิน 2 ขวบไปแล้วเท่านั้น ในขณะที่เด็กที่มีมารดาดูแลเองจะเป็นเด็กที่มีอายุน้อยกว่า 2 ขวบ ซึ่งสะท้อน

ถึงประเด็นที่ว่า เด็กจะมีภูมิต้านทานต่อโรคติดเชื้อที่มัก เป็นกันทั่วไปมากขึ้นเมื่อเด็กโตขึ้น อย่างไรก็ตามในตารางที่ 8 ท่อนล่างซึ่งได้ทำการควบคุมให้อายุของเด็กและตัวแปรทางเศรษฐกิจสังคมมีค่าคงที่ ยังคงปรากฏแนวโน้มที่ว่าเด็กในการเลี้ยงดูของมารดาเป็นกลุ่มที่ประสบโรคภัยไข้เจ็บมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนำกรณีของการเจ็บป่วยในช่วง 1 เดือนก่อนการสัมภาษณ์มาพิจารณา (อย่างไรก็ตามในสมการการเจ็บป่วยในช่วง 1 สัปดาห์ก่อนการสัมภาษณ์) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในการอธิบายรูปแบบการจัดการเลี้ยงดูเด็ก ผลลัพธ์ที่ปรากฏในช่วงท่อนล่างของตารางที่ 8 จึงไม่ยืนยันว่าการเข้าโรงเรียนเป็นการเพิ่มอัตราความเสี่ยงต่อโรคติดเชื้อ⁹

สิ่งที่น่าจะอธิบายการที่เด็กในการเลี้ยงดูของมารดาเจ็บป่วยในอัตราสูงกว่าเด็กอื่น ๆ มีอยู่ 2 ประการ ในประการแรกนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของการเจ็บป่วยในช่วง 1 เดือนก่อนการสัมภาษณ์ อาจเป็นไปได้ว่า ความเจ็บป่วยเป็นตัวกำหนดประเภทของการเลี้ยงดูเด็ก แทนที่จะเป็นในทางกลับกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง เด็กที่ไม่สบายในช่วง 1 เดือนก่อนการสัมภาษณ์อาจต้องออกจากอนุบาลหรือโรงเรียนเนื่องจากความเจ็บป่วย ข้ออธิบายประการที่ 2 คือ การที่มารดาดูแลบุตรเองอาจจะทำให้เพิ่มโอกาสที่จะสังเกตเห็นความเจ็บป่วยของบุตรได้มากกว่ากรณีให้บุคคลอื่นดูแล กรณีดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุอธิบายการที่เด็กในการดูแลของมารดาเจ็บป่วย ในอัตราสูงกว่าการดูแลวิธีอื่น

สรุป

การวิเคราะห์การจัดการดูแลเด็กในเขตกรุงเทพมหานครชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงในด้านวิธีการดูแลเด็ก เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปรับตัวให้ทันสมัย (Modernization) ซึ่งประเทศที่กำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็วในเอเชียหลายประเทศกำลังประสบอยู่ ถึงแม้ว่าการเลี้ยงดูโดยมารดาจะยังคงเป็นทางเลือกโดดเด่นสำหรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 3 ขวบ ในทำนองเดียวกันอนุบาลและโรงเรียนอื่นๆ ที่รับเด็กในวัย 3-5 ขวบ กำลังได้รับความนิยมอย่างมากในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้การให้ญาติเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในวัยเล็กกว่าก็มีแนวโน้มสูงขึ้น ในกรุงเทพมหานครนั้นอัตราการขยายตัวของการเลี้ยงดูเด็ก โดยผู้ที่ไม่ใช่มารดาได้สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางประชากรและทางเศรษฐกิจ และอาจรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทาง

ครอบครัวด้วย เมื่อภาวะเจริญพันธุ์มีระดับลดลง ค่าใช้จ่ายต่างๆทั้งที่เป็นตัวเงินและค่าเสียโอกาสอื่นๆ สำหรับการให้ญาติหรือผู้ที่ไม่ใช่ญาติมาดูแลเด็กน่าจะลดลงด้วย และเมื่อสตรีทำงานในภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยมีมากขึ้น ความสามารถที่มารดาจะให้การเลี้ยงดูบุตรเล็กของตนเต็มเวลาจึงลดลง ทั้งสองกรณีนี้เป็นเรื่องอธิบายว่าเหตุใดมารดาที่เลี้ยงบุตรเองเมื่อบุตรอยู่ในวัยต้นขาของชีวิต จึงมีน้อยกว่าเมื่อ 20 ปีที่แล้ว

ประเด็นหนึ่งที่การวิเคราะห์การจัดการเลี้ยงดูเด็กในช่วงหนึ่งเดือนก่อนการสัมภาษณ์หรือการเลี้ยงดูในปัจจุบันไม่สามารถวิเคราะห์ได้อย่างเต็มที่คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจด้านที่อยู่อาศัยและด้านการเลี้ยงดูเด็ก การวิเคราะห์ในงานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่า การที่มีสตรีที่เคยสมรสอาศัยอยู่อีกคนในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับความเป็นไปได้ในระดับสูงของการให้ญาติดูแลเด็ก กระนั้นก็ตามงานวิจัยนี้ไม่อาจทราบแน่นอนว่าผลดังกล่าวเป็นเหตุผลการที่มารดาย้ายไปอยู่กับญาติ หรือต้องการให้มีญาติมาอยู่ด้วยกันเพื่อช่วยดูแลบุตรให้ หรือว่าการอยู่ร่วมกันกับญาติดังกล่าวเป็นเหตุผลที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้มีการเตรียมการมาก่อน สิ่งที่กระจ่างชัดน้อยกว่านั้นอีกคือ ประเภทของญาติที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านของเด็กที่ญาติช่วยดูแลให้แทนการดูแลจากมารดาของเด็ก หากแต่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ซึ่งเป็นรูปแบบที่พบได้ทั่วไปในประเทศไทย ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะดั้งเดิมของไทย ที่สามีภรรยาที่มีบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงกับบ้านของพ่อแม่ของฝ่ายภรรยา ซึ่งประเด็นดังกล่าวก็เป็นประเด็นสำคัญที่ต้องมีการพิจารณาว่ามีส่วนสัมพันธ์อย่างไรกับแบบแผนการจัดการเลี้ยงดูเด็ก การที่ได้อยู่ใกล้ๆกันระหว่างคนรุ่นที่แก่กว่าและที่อ่อนกว่าย่อมสามารถให้ความช่วยเหลือแก่กันและกันได้ กรุงเทพมหานครในยุคนปัจจุบันซึ่งการทำงานนอกบ้านในลักษณะงานแม่บ้านหรืองานค้าขายเล็กน้อๆ แบบเข้าไปเย็นกลับ เริ่มมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าสัดส่วนของสตรีที่มีการศึกษาที่ดีและต้องการทำงานในภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยนั้นมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น การที่จะมีบ้านเรือนอยู่ใกล้ญาติอาจเนื่องมาจากต้องการให้ญาติช่วยดูแลบุตรของตน หรืออาจจะเป็นเหตุผลอื่นซึ่งเอื้อต่อโอกาสดังกล่าว การตัดสินใจของคู่สมรสไม่ว่าจะเป็นในด้านการจัดการดูแลบุตรหรือการเลือกทำเลที่อยู่นั้น ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป

สิ่งที่ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาที่ว่า การดูแลเด็กในรูปแบบต่าง ๆ นั้น มีผลต่อสุขภาพและพัฒนาการของเด็กอย่างไร ข้อค้นพบในงานวิจัยชิ้นนี้ไม่อาจสนับสนุนข้อสันนิษฐานที่ว่า เด็กที่ได้รับการดูแลเป็นกลุ่มจะมีโอกาสเจ็บป่วยในลักษณะที่

เป็นการป่วยเพียงไม่กี่วัน มากกว่าเด็กที่มีมารดาหรือญาติเป็นผู้ดูแล งานวิจัยนี้ไม่สามารถที่จะเจาะลึกลงไปถึงชนิดของโรค ที่น่าจะเกิดมากที่สุดแก่เด็กที่ได้รับการดูแลเป็นกลุ่ม เช่น โรคติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจ อีกทั้งไม่อาจที่จะชี้ให้เห็นว่าความเจ็บป่วยนั้นทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการจัดการดูแล เด็กไม่ว่าจะในลักษณะชั่วคราว หรือถาวรก็ตาม นอกจากนี้งานวิจัยนี้ไม่อาจครอบคลุมถึงตัววัดด้านการพัฒนาทางร่างกาย หรือสุขภาพจิตของเด็กได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าจะได้รับผลมาจากการจัดการดูแล เด็กแต่ละประเภท (Clarke-Stewart, 1991) ดูเหมือนการจัดการดูแลเด็กในปัจจุบันในเขตกรุงเทพมหานครนี้ ให้ทั้งข้อดีและข้อเสียในแง่ของพัฒนาการของเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่นในกรณีของเด็กซึ่งเดิมมีพี่เป็นคนคอยดูแลและ เปลี่ยนมาให้ผู้ที่ เป็นผู้ใหญ่ดูแลแทน ประโยชน์ในประเด็นนี้จะทำให้เด็กได้รับการดูแลดีขึ้น ในอีกแง่หนึ่งก็ต้องมีการพิจารณาผลที่จะเกิดขึ้นที่สัมพันธ์กับการเลี้ยงดูเด็กเป็นกลุ่มใหญ่ว่า จะมีประเด็นสำคัญอะไรเกิดขึ้นบ้างเช่น ปัญหาการเจ็บไข้ได้ป่วย ปัญหาสุขภาพของผู้ดูแล สถานที่ ตลอดจนอาหารการกิน ฯลฯ กล่าวโดยสรุปคือ ต้องมีการศึกษาถึงผลกระทบในวงกว้างที่อาจจะเกิดขึ้นของการจัดการดูแลเด็กในลักษณะใหม่ ๆ เพื่อให้การเตรียมการล่วงหน้าทำได้รัดกุมขึ้น

เชิงอรรถ

1. กรณีของประเทศไทยนั้นต่างจากที่สหรัฐอเมริกา เพราะอนุบาลในประเทศไทยนั้นมีลักษณะเป็นโรงเรียนสำหรับเตรียมเด็กวัย 3-5 ขวบให้มีความพร้อมทางการศึกษาก่อนที่จะเข้าโรงเรียนในระบบปกติเมื่ออายุครบ 6 ขวบ ในกรุงเทพมหานครนั้นยังมีโรงเรียนบริบาล (nursery schools) สถานบริการก่อนเข้าโรงเรียน (preschools) และศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน (day care centers) สำหรับเด็กวัยก่อน 3 ขวบ เช่นเดียวกับในสหรัฐอเมริกา ซึ่งงานวิจัยนี้จัดอยู่ในกลุ่มสถานบริบาล (nurseries) หรือศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน (day care centers) เพื่อหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์ที่จะนำไปพบกับอนุบาลและโรงเรียนสำหรับเด็กวัยต้นอื่นๆ ซึ่งมุ่งให้บริการเฉพาะเด็กวัย 3-5 ขวบ
2. ตัวเลขนี้ไม่รวมโรงเรียนอนุบาลของรัฐซึ่งมีอยู่ 7 แห่ง และรับนักเรียนรวมแล้วประมาณ 800 คนต่อไปในช่วงทศวรรษที่ 1980
3. เราไม่เข้าใจมากนักถึงสาเหตุของการที่สถานบริบาล และศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวันลดจำนวนลง อัตรารายวิฆพันธุ์ที่ลดลงทำให้จำนวนเด็กในวัยต่ำกว่าสามในเขตกรุงเทพมหานครมีจำนวนลดลง ทว่าตัวเลขทางประชากรที่ได้มานั้นไม่ได้สื่อให้เห็นว่าจำนวนเด็กในช่วงวัยที่จะใช้บริการศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวันในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาแนวโน้มลดลง การที่ที่ดินในเขตกรุงเทพมหานครมีราคาสูงขึ้นอาจอธิบายแนวโน้มดังกล่าวได้ แม้หลักฐานประกอบดังกล่าวจะยังไม่สมบูรณ์
4. ในจำนวนสตรีตัวอย่างที่อยู่ในกรุงเทพมหานครนานแล้ว มีอยู่ 453 คนจากทั้งหมด 583 คริวเรือน ที่มีบุตรมากกว่าหนึ่งคน โดยที่จำนวนบุตรทั้งหมดของสตรี 453 คนในกลุ่มดังกล่าวนั้นมีถึง 694 คน จากจำนวนเด็กทั้งหมดที่ศึกษา ($N = 824$) จึงเห็นว่าข้อมูลในส่วนแรกนี้ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรจะซ้ำกันมาก เนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลจากเด็กที่มีมากกว่าหนึ่งคนอาศัยอยู่ในครอบครัว

เดียวกัน แต่ในกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเพียงระยะสั้นซึ่งมีบุตร
อยู่ในวัย 0-5 ขวบในขณะที่ทำการสัมภาษณ์นั้นพบว่า มีเพียง 66 คริวเรือน จาก
จำนวนทั้งหมดในกลุ่มนี้ 351 คริวเรือน ที่มีบุตรมากกว่า 1 คน โดยที่ 66
คริวเรือนดังกล่าวนี้มีเด็กคิดเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 136 คน จากจำนวนเด็กทั้งหมด
ในกลุ่มนี้ ($N = 421$) ดังนั้น ปัญหาของการวัดซึ่งเกิดจากข้อมูลแบบจัดกลุ่ม
(Clustered Sampling) และเป็นข้อมูลที่ไม่ค่อยจะอิสระต่อกัน (Non-
independence of Observations) จึงพบในกลุ่มแรกมากกว่าในกลุ่มที่สอง

5. ตัวแปรอื่นที่น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น รายได้ของสตรี รายได้ทั้งหมดของครอบครัว
และองค์ประกอบของครัวเรือนนั้น ยืนยันได้เฉพาะในช่วงที่ทำการสัมภาษณ์เท่านั้น
จึงไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ในกรณีของการดูแลเด็กในอดีต
6. แนวทางวัดตัวแปรตามอีกแนวหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้โรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนอื่นๆ
ในทำนองเดียวกัน เป็นอีกกลุ่มหนึ่งต่างหาก และรวมกรณีของญาติและที่ไม่ใช่ญาติ
เข้าไว้ในกลุ่มเดียวกันนั้นปรากฏว่าแนวทางนี้ให้ผลลัพธ์ในแบบเดียวกับการวิเคราะห์
แบบจัดกลุ่มเป็น 3 พวกที่เสนอไว้ในบทการวิเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง
2 แนวทางนี้แล้ว คณะวิจัยมีความเห็นว่าแนวทางการจัดกลุ่มเป็น 3 พวก มีความ
เหมาะสมกว่าในแง่ของความเป็นเหตุเป็นผลทางเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ กรณีที่ผู้ไม่
ใช่ญาติเป็นผู้ดูแลเด็กนั้นเป็นเรื่องที่ตลาดจ่ายให้ แต่ในกรณีที่ญาติและมารดาเป็น
ผู้ดูแลนั้นไม่เกี่ยวข้องกับตลาด หากเป็นการดูแลภายในครอบครัว
7. ตัวแปรที่ไม่ได้รวมเข้าไว้ในการวิเคราะห์ในตารางที่ 5 คือ ลำดับการเกิดของ
เด็ก (Child's Birth Order) และจำนวนพี่น้อง คณะวิจัยได้ทำการวิเคราะห์
อีกหลายรูปแบบซึ่งไม่ได้นำมาเสนอในที่นี้ การวิเคราะห์ดังกล่าวพบว่าตัวแปร
ทั้งสองไม่ได้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับประเภทของการดูแลเด็ก ทั้งในกรณี
การวิเคราะห์แบบ Zero-order และเมื่อทำการควบคุมตัวแปรอื่นๆแล้วก็ตาม ด้วย
เหตุนี้จึงไม่นำตัวแปรดังกล่าวมาพิจารณาในการวิเคราะห์ครั้งนี้

8. คำถามดังกล่าวถามว่า "ในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา (ระบุชื่อลูก) มีอาการป่วยที่ต้องไปหาหมอหรือไม่ และในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา (ระบุชื่อลูก) มีอาการป่วยที่ต้องไปหาหมอหรือไม่"
9. ได้มีการวิเคราะห์ในลักษณะเหมือนกันที่โยงประเด็นที่ว่า เด็กนั้นได้รับการดูแลที่บ้าน เปรียบเทียบกับการดูแลนอกบ้าน (ที่อื่น) เข้ากับประเด็นการเจ็บป่วยในช่วง 1 สัปดาห์ หรือ 1 เดือนก่อนการสัมภาษณ์ ผลการวิเคราะห์เป็นไปในทางองเดียวกับการวิเคราะห์ที่ได้เสนอไว้ในที่นี้ กล่าวคือ ก่อนที่จะทำการควบคุมตัวแปรนั้น เด็กที่ได้รับการดูแลที่อื่นมีโอกาสเจ็บป่วยน้อยกว่าเด็กที่ได้รับการดูแลที่บ้าน ครั้นเมื่อทำการควบคุมตัวแปรด้านอายุของเด็ก ประเภทของการดูแลเด็ก และตัววัดทางเศรษฐกิจ สังคมแล้ว ความแตกต่างดังกล่าวไม่ได้มีนัยสำคัญทางสถิติอีกต่อไป ในขณะที่ทิศทางของความสัมพันธ์ยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลง

REFERENCES

- Child and Youth Welfare Division. 1991. Personal communication to Kua Wongboonsin. Bangkok: Ministry of Interior, Department of Public Welfare.
- Clarke-Stewart, Alison. 1990. "Consequences of child care for children's development." Irvine, CA: University of California-Irvine, paper prepared for the National Symposium on Child Care in the 1990s: Trends and Consequences, University of Nebraska, Lincoln, NE, June 19-20, 1991.
- Hanenberg, Robert and Kua Wongboonsin. 1991. "Labor force shortages in Thailand and surpluses in neighboring countries: Recent trends and implications for the future." pp. 155-189 in *Population and Labour Force of the Southeast Asian Region*. Bangkok: Chulalongkorn University, Institute of Population Studies, Publication No. 181/34.
- Kiranandana, Thienchay, Kua Wongboonsin and Suchada Kiranandana. 1989. "Population and development in Thailand: With special reference to health/nutrition, education and old-age." pp. 291-415 in *Frameworks for Population and Development Integration, Volume II: Bangladesh, Nepal, Philippines, Thailand*. Bangkok: Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, Asian Population Studies Series No. 93.

- Knodel, John, Aphichat Chamrathirong, and Nibhon Debavalya. 1987. Thailand's Reproductive Revolution. Madison, WI: University of Wisconsin Press.
- Limanonda, Bhassorn. 1990. "Thai family: A review of past evidences." Bangkok: Chulalongkorn University, Institute of Population Studies, paper presented at the Nihon University International Symposium on Family and the Contemporary Japanese Culture: An International Perspective, Tokyo, Japan, October 20-24, 1990.
- Mason, Karen Oppenheim and Laura Duberstein. 1991. "Consequences of child care for parents' well-being." Honolulu, HI: East-West Population Institute, paper prepared for the National Symposium on Child Care in the 1990s: Trends and Consequences, University of Nebraska, Lincoln, NE, June 19-20, 1991.
- National Statistical Office (Thailand). 1985. Report of the Labour Force Survey (Round 1) 1985. Bangkok: National Statistical Office.
- National Statistical Office (Thailand). 1988a. The Children and Youth Survey 1987. Bangkok: National Statistical Office.
- National Statistical Office (Thailand). 1988b. Report of the Labour Force Survey (Round 1) 1988. Bangkok: National Statistical Office.

Planning Division. 1983. Summary of Education Statistics.
Bangkok: Ministry of Education, Office of the Permanent
Secretary.

Planning Division. 1990. Summary of Education Statistics.
Bangkok: Ministry of Education, Office of the Permanent
Secretary.

Presser, Harriet B. 1988. "Place of child care and medicated
respiratory illness among young American children."
Journal of Marriage and the Family 50(November):995-1005.

Richter, Kerry, Chai Podhisita, Aphichat Chamrathirong, and
Kusol Soonthorndhada. 1991. "Child care in urban
Thailand: A qualitative study of emerging issues."
Nakhon Pathom, Thailand: Mahidol University, Institute
for Population and Social Research, paper presented at
the annual meeting to the Population Association of
America, Washington, D.C. March 21-23, 1991.

ตารางที่ 1 การจัดการดูแลเด็กประเภทหลักเมื่อเด็กมีอายุ 2 ปี ตามข้อมูลพื้นฐานของ
 บิดามารดา : ประชากรที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครมาตั้งแต่เกิด

ตัวแปรกำหนด	มารดา	ญาติ	ไม่ใช่ญาติ	จำนวน
จำนวนตัวอย่างทั้งหมด	74.4%	18.8%	6.8%	824
ปีที่เด็กเกิด				
ก่อนปี 1965	80.8	16.9	3.1	65
1966-1970	80.4	17.6	2.0	102
1971-1975	77.0	17.4	5.6	161
1976-1980	72.9	18.7	8.4	203
1981-1985	71.3	19.0	9.7	216
1986-1989	68.8	24.7	6.5	77
จำนวนพี่น้อง				
ไม่มีเลย	60.6	31.5	7.9	127
1 คน	67.7	19.1	13.2	235
2 คน	75.5	19.8	4.7	212
3 คนขึ้นไป	86.8	11.2	2.0	250
ลำดับที่ของบุตร				
คนที่ 1	68.2	23.8	8.0	362
คนที่ 2	73.5	17.6	8.8	238
คนที่ 3 ขึ้นไป	85.3	12.1	2.7	224
การศึกษา				
มหาวิทยาลัย	21.9	39.7	38.4	73
ม.2 - ม.6	62.6	27.5	9.9	171
ประถม 5 - ม.1	85.4	13.5	1.0	96

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปรกำหนด	มารดา	ญาติ	ไม่ใช่ญาติ	จำนวน
ประภม 1-4	84.2	13.8	2.0	392
ไม่ได้รับการศึกษา	84.8	13.0	2.2	92
อาชีพก่อนการสมรส				
วิชาชีพ/เสมียน	27.0	47.0	26.1	115
ค้าขาย	77.9	18.6	3.6	140
ช่างฝีมือ/การเกษตร	81.6	15.7	2.8	212
บริการ	89.2	10.8	0.0	65
ไม่ได้ทำงาน	82.9	12.1	5.1	292
อาชีพหลังการสมรส				
วิชาชีพ/เสมียน	13.9%	56.5%	29.6%	108
ค้าขาย	68.3	23.6	8.1	161
ช่างและบริการ	69.2	25.4	5.3	169
ไม่ได้ทำงาน	96.1	3.4	0.5	386
การศึกษาของสามี				
มหาวิทยาลัย	39.6	34.1	26.4	103
ม.2 - ม.6	61.6	27.6	10.8	209
ประถม 5 ถึง ม.1	90.7	9.3	0.0	110
ต่ำกว่าประถม 5	86.8	10.4	2.8	402
ศาสนา				
พุทธ	74.3	18.2	7.5	707
อื่นๆ	75.2	22.2	2.6	117

ตารางที่ 2 สัมประสิทธิ์ถดถอย ลอจิตของแบบแผนการเลี้ยงดูเด็กระหว่างมารดาดูแล
 เด็กเองเปรียบเทียบกับคนอื่นเป็นผู้ดูแลในช่วงที่เด็กอายุ 2 ปี ที่สัมพันธ์กับ
 ระบุปีเกิดของเด็ก โดยพิจารณาและไม่ได้อาศัยตัวแปรอิสระอื่น ๆ :
 ประชากรที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครตั้งแต่เกิด

ตัวแปรคุม	สัมประสิทธิ์ถดถอยลอจิต
ไม่ได้คุม	
เกิดก่อน 1970 ¹	.52*
เกิดในช่วง 1971 ถึง 1980	.21
จำนวนพี่น้อง	
เกิดก่อน 1970	-.09
เกิดในช่วง 1971 ถึง 1980	-.04
การศึกษาของมารดา	
เกิดก่อน 1970	-.09
เกิดในช่วง 1971 ถึง 1970	-.17
อาชีพของมารดา	
เกิดก่อน 1970	.19
เกิดในช่วง 1971 ถึง 1980	-.07

* -- มีนัยสำคัญที่ p น้อยกว่า .05

¹ กลุ่มที่ถูกตัดออกไปคือ กลุ่มเด็กที่เกิดในช่วงปี 1981 ถึง 1969 ดังนั้น
 สัมพันธ์ที่แสดงในตารางนี้จะ เปรียบเทียบกับกลุ่มที่ถูกตัดออกไป กล่าวคือ เปรียบเทียบกับ
 เด็กที่เกิดในช่วงปี 1981 ถึง 1989

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและสัมประสิทธิ์ถดถอยของแบบแผนการเลี้ยงดูเด็ก ระหว่างมารดาดูแลเด็กเองเปรียบเทียบกับคนอื่นเป็นผู้ดูแล ในช่วงที่เด็กอายุ 2 ปีที่สัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่นๆ : ประชากรที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครตั้งแต่เกิด

ตัวแปรกำหนด	ค่าเฉลี่ย	สัมประสิทธิ์ถดถอย
ปีที่เด็กเกิด		
ก่อนปี 1969	.20	-.45
1969-1979	.44	-.38
1981-1989	.36	-.1
จำนวนพี่น้อง	3.12	.24*
ลำดับที่ของบุตร	2.07	.06
ระดับการศึกษาของมารดา		
ต่ำกว่าประถม 5	.59	2.05*
ประถม 5 ถึง ม.1	.12	2.60*
ม.2 ถึง ม.6	.21	1.56*
มหาวิทยาลัย	.08	-.1
อาชีพของมารดา *		
วิชาชีพ/เสมียน	.13	-2.71*
ค้าขาย	.20	-2.43*
ช่างฝีมือ/การเกษตร	.17	-2.23*
บริการ	.04	-2.39*
ไม่ได้ทำงาน	.46	-.1

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวแปรกำหนด	ค่าเฉลี่ย	สัมประสิทธิ์ถดถอยลอจิต
ระดับการศึกษาของสามี		
ต่ำกว่าประถม 5	.43	.84*
ป.5 ถึง ม.1	.12	1.47*
ม.2 ถึง ม.6	.22	.11
มหาวิทยาลัย	.23	-- ¹
มารดานับถือพุทธ	.86	-.03
ค่าเฉลี่ย/ค่าคงที่	.74	-.08
Log likelihood	--	-313.04*

* -- นัยสำคัญที่ p น้อยกว่า .05

¹ -- หมายถึงกลุ่มที่ถูกตัดออกไปหรือเป็นกลุ่มเปรียบเทียบ

² -- อาชีพหลังแต่งงานแต่ก่อนมีลูกคนแรก

ตารางที่ 4 ร้อยละของผู้ดูแลเลี้ยงดูเด็กในช่วงหนึ่งเดือนก่อนการสัมภาษณ์ จำแนกตามอายุของเด็ก

ผู้ดูแล	อายุ 0 ถึง 2	อายุ 3 ถึง 5	อายุ 6 ถึง 12
มารดา	77.3%	40.6%	3.0%
ญาติ	18.7	11.8	1.0
ไม่ใช่ญาติ	4.0	8.9	0.0
โรงเรียน	0.0	38.7	94.7
ดูแลตัวเอง	0.0	0.0	1.3
จำนวน	150	271	603

ตารางที่ 5 ร้อยละของผู้ดูแลเลี้ยงดูเด็ก (ช่วงอายุของเด็กต่ำกว่า 5 ปี) ในช่วงหนึ่งเดือนก่อนการสัมภาษณ์ จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของบิดามารดา

ตัวแปรกำหนด	มารดา	ญาติ	ไม่ใช่ญาติ	โรงเรียน	จำนวน
ตัวอย่างทั้งหมด	53.7%	14.3%	7.1%	24.9%	421
อาชีพของมารดา					
ทำงาน	32.0	25.7	12.1	30.1	206
ไม่ได้ทำงาน	74.4	3.3	2.3	20.0	215
ทำงานให้กับใคร ¹					
ของตัวเอง					
หรือของครอบครัว	51.3	11.5	3.8	33.3	78
ของผู้อื่น	14.1	32.1	16.8	27.0	137
รายได้ของสตรี ¹					
น้อยกว่า 2,000 บาท	51.9	18.5	7.4	22.2	81
2,000-4,000 บาท	37.5	31.2	7.8	23.4	137
มากกว่า 4,000 บาท	6.2	26.2	23.1	44.6	65
อาชีพ ¹					
วิชาชีพ/เสมียน	6.5	32.3	17.7	43.5	62
ค้าขาย	45.5	16.7	11.7	26.7	60
ช่างและบริกา	45.2	24.7	8.6	21.5	93
การศึกษาของมารดา					
ต่ำกว่า ป.5	64.8	12.1	5.5	17.6	199
ป.5 ถึง ม.1	58.4	14.3	0.0	27.3	77

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ตัวแปรกำหนด	มารดา	ญาติ	ไม่ใช่ญาติ	โรงเรียน	จำนวน
ม.2 ถึง ม.6	44.1	14.0	9.7	32.3	93
มหาวิทยาลัย	21.2	23.1	19.2	36.5	52
รายได้ของครัวเรือน					
ต่ำกว่า 5,300 บาท	75.6	5.1	2.3	17.0	176
5,300-9,400 บาท	45.6	23.7	6.1	24.6	114
มากกว่า 9,400 บาท	25.8	17.2	17.2	39.8	93
หญิงถิ่นในบ้าน ²					
มี	53.1	23.5	2.5	21.0	81
ไม่มี	53.8	12.1	8.2	25.9	340
มารดาจากเขตชนบท ³					
ใช่	62.5	13.5	7.3	16.7	192
ไม่ใช่	46.5	14.5	7.0	32.0	228
ศาสนา ⁴					
พุทธ	52.4	14.5	7.2	25.9	359
มุสลิม	66.7	13.0	3.7	16.7	54

¹ สตรีที่ทำงานเท่านั้น

² หญิงที่สมรสอายุ 15-49 ปีที่ไม่ใช่สตรีตัวอย่างอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันหรือไม่

³ มารดาอาศัยอยู่ในเขตชนบทตั้งแต่อายุ 12 ปีใช่หรือไม่

⁴ ไม่รวมสตรีที่นับถือศาสนาอื่นนอกเหนือจากศาสนาพุทธและมุสลิม ซึ่งมีจำนวนตัวอย่างน้อยมาก

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรการทำงานและตัวแปรพื้นฐานที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ (N = 381)

	งานของตัวเอง				ช่างและ			ต่ำกว่า ป.5	ป.5- ม.1	ม.2- ม.6	มหา- วิทยาลัย	รายได้ของ ครัวเรือน	หญิงอื่น ในบ้าน	เขต ชนบท	พุทธ
	ค่าเฉลี่ย	หรือของครอบครัว	ลูกจ้าง	วิชาชีพ	ค้าขาย	บริการ	มีรายได้								
อายุ	41.2	.22*	.05	-.00	.13*	.16*	.14*	.11	-.02	-.04	-.10	.07	-.05	-.08	-.05
งานของตัวเอง/ หรือของครอบครัว	.18	--	-.32*	-.18*	.68*	.17*	.23*	.22*	-.04	-.13*	-.12	.02	.07	-.12	-.21*
ลูกจ้าง	.32		--	.61*	-.15*	.42*	.63*	-.29*	-.06	.09	.39*	.27*	-.04	-.07	.07
วิชาชีพ	.16			--	-.17*	-.23*	.66*	-.40*	-.13*	.09	.63*	.40*	.02	-.17*	.04
ค้าขาย	.13				--	-.20*	.23*	.11	-.08	-.01	-.05	.04	-.00	-.09	-.08
ช่างและบริการ	.22					--	.15*	.14*	.07	-.09	-.18*	-.07	.00	.04	-.08
มีรายได้	1867						--	-.30*	-.14*	.11	.47*	.54*	-.02	-.22*	-.04
ต่ำกว่า ป.5	.48							--	-.45*	-.50*	-.37*	-.19*	.01	.25*	.02
ป.5-ม.1	.18								--	-.25*	-.18*	-.15*	.01	.04	.01
ม.2-ม.6	.22									--	-.20*	.04	.02	-.17*	-.08
มหาวิทยาลัย	.12										--	.40*	-.05	-.22*	.05
รายได้ของครัวเรือน	7641											--	.00	-.19*	.03
หญิงอื่นในบ้าน	.17												--	.00	-.16*
เขตชนบท	.46													--	.16*
พุทธ	.85														--

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ p น้อยกว่า .05

ตารางที่ 7 สัมประสิทธิ์ Multinomial Logit ของการเลี้ยงดูบุตรในปัจจุบัน (เด็กอายุ 0-5 ปี) จำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคมของครอบครัวของเด็ก

ตัวแปรกำหนด	มารดาเปรียบเทียบกับไม่ใช่ญาติ	ญาติเปรียบเทียบ กับไม่ใช่ญาติ	มารดาเปรียบเทียบกับญาติ
อายุของเด็ก ¹	-.12*	-.09*	-.03*
การทำงานของมารดา			
ลูกจ้าง	-1.11*	1.46*	-2.57*
งานของตัวเองหรือของครอบครัว	-.37*	.42*	-.79
ไม่ได้ทำงาน	--	--	--
รายได้ของมารดา			
ต่ำกว่า 2,500 บาท	2.56*	-.43	2.99*
2,500-4,000 บาท	2.48*	.87	1.60*
มากกว่า 4,000 บาท	--	--	--
ระดับการศึกษาของมารดา			
ต่ำกว่า ป.5	1.58*	1.26	.31
ป.5 ถึง ม.1	.63	.76	-.13
ม.2 ถึง ม.6	-.15	.09	-.24
มหาวิทยาลัย	--	--	--
รายได้ของครัวเรือน (1000฿) ²	-.06	.09	.03
มีหญิงสมรสอื่นอยู่ในบ้าน ³	.16	.98+	-.82
มาจากชนบท	.01	.28	-.27
ศาสนาพุทธ	-1.06*	-.44	-.62
ค่าคงที่	4.71*	2.77	1.94
Log Likelihood		-215.01*	

* -- มีนัยสำคัญที่ p น้อยกว่า .05

+ -- มีนัยสำคัญที่ p น้อยกว่า .10

¹ หน่วยเป็นเดือน

² หน่วยเป็นบาท

³ หญิงเคยสมรสอายุ 15-49 ปีอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกับสตรีตัวอย่าง

ตารางที่ 8 สัมประสิทธิ์ถดถอยลอจิสติกของแบบแผนการเลี้ยงดูเด็ก ในช่วง 1 เดือนก่อนการสัมภาษณ์ จำแนกตามการเจ็บป่วยหรือไม่ได้เจ็บป่วยในช่วงสี่ปีหรือ 1 เดือนที่ผ่านมา และพิจารณาคุมหรือไม่ได้คุมด้วยตัวแปรอิสระบางตัว

แบบแผนการเลี้ยงดูเด็ก	ป่วยในรอบสี่ปีที่ผ่านมา	ป่วยในรอบปีที่ผ่านมา
ไม่ได้คุมด้วยตัวแปรอิสระ		
มารดา	---	--
ญาติ	-1.06+	-.79+
ไม่ใช่ญาติ	-1.55	-.36
อนุบาลและโรงเรียน	-.98*	-1.04*
Log Likelihood	-120.34*	-187.04*
คุมด้วยตัวแปรอิสระ¹		
มารดา	--	--
ญาติ	-1.03	-.81+
ไม่ใช่ญาติ	-1.51	-.34
อนุบาลและโรงเรียน	-.68*	-.87+
Log Likelihood	-118.77	-185.42+
ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม	.11	.23
จำนวนตัวอย่าง	355	355

* -- มีนัยสำคัญที่ p น้อยกว่า .05

+ -- มีนัยสำคัญที่ p น้อยกว่า .10

¹ ตัวแปรคุมในที่นี้คืออายุของเด็ก (เป็นจำนวนเดือน) รายได้ของสตรี (บาท) ระดับการศึกษาของสตรี (แบ่งเป็น 4 ระดับการศึกษา) และรายได้ของครัวเรือน (บาท)